

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İÇİNDEKİLER

TERAKKİ.....	
MİRAS.....	
TÜRKÇE REÇETE.....	
ŞEFKATE İMAN.....	
CESARET.....	
BİNECEK ŞEY.....	
AŞKDALGASI.....	
DÜŞÜNME ZAMANI.....	
YÜKSEK ÖKÇELER.....	
FON SADRİŞTAYNIN KARISI.....	
FON SADRİŞTAYNIN OĞLU.....	
FOYA.....	
HASTANIN İSTEDİĞİ.....	
BİR ZİYAFET.....	

TERAKKİ

Yaz... Ramazan! Hava öyle sıcak ki... İndirilmiş perdelerin arkasında gizli gizli tutuşan, fakat hiç gürültüsü duyulmayan bir cehennem var sanılacak. Niyazi ile Neşet, duvarları yeşil kâğıt kaplı odanın kapı tarafındaki geniş bir koltuğa iki canlı keyif heykeli gibi uzanmış, cıgaralarının dumanları içinde konuşuyorlar:

- Evet.
- Olur iş değil.
- Bu kadar az zaman içinde.
- Bu kadar terakki!..
- Şu kadar değişiklik!
- Âdeta insan gözlerine inanamayacak.

— Sekiz on sene evvelki yolları evleri, arabaları, tramvayları, kıyafetleri, hele o vapurları bir hatırla...

— Telefon yoktu be...

— Elektrik var mıydı?

— Ya sinema?..

— Ya otomobil?

— Ya gramofon?

— Yalnız o vardı işte...

— Nasıl?..

— On beş sene evvel ben kırk paraya lastik boruları kulağıma takar, öyle bir garibe bir hâdise karşısında imiş gibi hayretle dirillerdim.

— Tayyareye ne diyeceksin?

— Olur iş değil.

— Kim böyle kuş gibi havada uçulacağına, Türklerin de uçacaklarına inanırdı?

— Vay anasını. Koca bir zırhlı. Fakat havada uçuyor. Farkı bu...

— Pekâlâ, ama pahalılığa ne diyeceksin?

— Tabî her şey gibi paranın da kıymeti değişti. Para çoğaldı. Malların fiyatları yükseldi.

— Para çoğaldı mı, azaldı mı?

— Azaldı mı, çoğaldı mı?

— Vallahi bilmiyorum.

— Ben de bilmiyorum. Bilmediğimiz şeye karışmamak...

— Bu doğrudur ama...

— Ama?

— Bizim elimizden gelmez.

— Fakat şunu itiraf etmeli ki, her gülün bir dikenini olur.

— Tabî...

— "Terakki"nin de bazı pot gelen cihazları olacak.

— Ne gibi?..

— Meselâ...

Niyazi misalini söyleyemez. Sokaktan şiddetli, keskin, gür, canlı, latif, parlak, ahenkli bir ses gelir.

"Dünya değişti. Eski günler geçti. Merhamet, mürüvvet, insaniyet kalmadı. Herkes keyfinde, eğlencesinde, kimse kimseyi düşünmez oldu. Bu ne haldir?"

Birbirlerinin yüzlerine bakışırlar. Gayri ihtiyarî, sârî bir hareketle, tellenmiş cigaralarını önlerindeki tablada söndürürler:

— Bu ne?

— Bilmem.

Sokaktan gelen ahenkli ses aynı şiddet, aynı letafet, aynı azamet, aynı belâgatle devam eder:

".....Dünya bir cife(1)dir. Hayf(2) onu isteyen köpeklere; uyanın, kâinata ibretle bakın. Fân'î olan şeylere aldanmayın."

Neşet bir eliyle başını, diğer eliyle sarı pijamasının üstünden kalçasını kaşır. Yüzünü ekşitir. Niyazi alt dudağını

(1) *Cife: iğrenç şey.*

(2) *Hayf: Yazık.*

ısırarak yavaş yavaş doğrulur:

— Bu ne be?

— Saçma...

— Ama ne güzel, ne yanık söylüyor...

— Gayet muktedir bir hatip olacak.

— Şüphesiz. Sokaktan gelen ses:

".....Bugün varız, yarın yok! Gündüzün sonu gece. Aydınlığın sonu karanlık. Ateşin sonu kül. Hayatın sonu ölüm... Ölümünden kim şüphe eder? Altınlara gark olsak, demirden çelikten kaleler içine saklansak, mutlaka ölüm oku gelip bizi bulacak. Er geç bize yetişecek. Bu kadar muhakkak bir aki-bet karşısında gaflete düşen, nefesine uyan, yarını unutan insan mıdır? Hayır... Hayvandır. Nefesine uyanların, zevkten başka bir şey tanımayanların, hayvanlardan ne farkı var?"

Neşet ayağa kalkar, der ki:

— Bu bir feylesof!

— Hem de derin...

— Hem pek derin bir feylesof!

— Bak, bak, ne diyor?

Sokaktan gelen ses daha yanık bir hararet, daha azametli şiddetle:

".....Merhamet, şefkat, el âlem, kimsenin umurunda değil. Sadakanın ismi unutulmuş. Yiyiniz, içiniz, keyif ediniz... Çalınız. Oynayınız, güzel evlerin içinde, temiz karyolalarda rahat rahat gündüz uykularına yatınız. Ah, nerede fazilet?"

Niyazi oturduğu yerden:

— Hem sosyalist, be! der.

— Ne demek?..

— Güpegündüz, bir başına, sokak ortasında bu kadar serbest laf söylemek...

— Bakalım bir başına mı?

Niyazi kalkar, pencerenin yanına gider, kapalı perdeyi aralık eder. Bakar, bir kahkaha atar:

— Olur iş değil be!

— Ne?

— Gel de bak.

Neşet merakla pencereye koşar. Perdenin arasından dışarıya bakar.

Sokakta, tek başına yavaş yavaş yürüyen, üstü başı perişan, omuzu torbalı, eli asalı bir adam gözlerini pencereye kaldırır, boynunu bükerek:

— Allah rızası için bir dilim ekmek! der.

Niyazi ile Neşet, bir an öyle kalırlar. Sonra hayretle birbirlerine bakışırlar.

— Ne dersin?

— Olur iş değil...

— Dilenci be!

— Feylesoftan dilenci!

— Hem hatip...

— Yok, dilenciden feylesof!

— Yalnız hatip mi?

Niyazi kaldırdığı perdeyi tekrar kapatır:

— Bizim Darülbedayi'de böyle gür sesli bir hatip yok.

— Yok vallahi... Gülüşürler.

— Hem ne şiddet!

— Evet, öyle...

Dışarıda, daima değişen, asla eskiye benzemeyen hayatın hiç şimdiye kadar görülenlerini andırmayan yeni dilenci susmaz:

"Gülün, gülün... Gülmenin sonu ağlamadır. Vuslatın sonu hicran... Yazın sonu hazân... İkbalin sonu zeval... Hayatın sonu ölüm!.. Acaba ibret gözüyle şu dünyaya bir baksanız... ilâh... ilâh..!"

Uzaklaştıkça işitilmemeğe başlayan müteharrik, geçici bir hutbe gibi devam eder. Eski yerlerine oturan Neşet'le Niyazi yine cigaralarını tellendirirler.

— Sekiz on sene evvel İstanbul'da bu kadar muntazam söz söyleyecek, bu kadar hikmeti bir ağızda etrafa saçacak bir müderris var mıydı?

— Halbuki şimdi...

— Bir dilencideki bu belagat!

- Daha doğrusu bu küstahlık!
- Olur iş değil...
- Olur iş değil vallahi...

MİRAS

İnsanın kendi nefsinden nefret etmesi kadar dünyada azap verici bir şey yoktur sanıyorum! Yıllarca rollerine, yalanlarına aldandığımız bir arkadaştan -adiliğini, alçaklığını sezince - hemen ayrılırız. Aşkta da böyle... Mabut gibi taptığımız vücudun bir lekesini keşfedince birdenbire soğur, hatta ona düşman kesiliriz. Fakat kendimize... Ne yapabiliriz? Hiç! Ahlâk telâkkisinin ruhumuzda tutuşturduğu iyilik, doğruluk, güzellik ideali yavaş yavaş kararır. Bu üç alevli eserin meşalesi sönünce artık karanlık bir çöle düşeriz. Halbuki hayvanlık ne kederli bir yaşayıştır! Mefhumsuz, gayesiz, muhabbetsiz, mukaddesatsız bir hayat! "İyi" yok, "doğru" yok; "güzel" yok... İşte bugün benim de ruhumdaki ilâhî meşale söndü. Serseri, sergendan bir hayvanım! Mahzun, mükedder, meysus bir hayvan! Mahzun, mükedder, meysus bir hayvan! Bu karanlığa düşüşüm irademle olmadı. Gayri ihtiyarî... Âdeta:

On beş gün evvel amcamın köşkünde yattığım gece... Nasıl oldu? Nasıl birdenbire insanlıktan çıktım? Artık ebediyyen dönemeyeceğim bu cennetten nasıl cehenneme yuvarlandım? Nasıl, nasıl?..

Amcam, oğlu Nihat Çanakkale'de şehit düştüğü günden beri, beni onun yerine koymuştu. Geçen sene de yengem kederinden öldü. Şimdi bu talihsiz adam saraya benzeyen köşkünde hizmetçileriyle oturur; arasına kendisini görmeğe giderim. Ömrümde tanıdığım insanların en ahlâklısı, en faziletlisi amcamdır. Babasından kalan büyük serveti kardeşi gibi sefahet âlemlerinde yememiş, devlete hizmet etmiş, hayatını kaymakamlıklarda, mutasarrıflıklarda, uzak vilâyetlerin valiliklerinde geçirmiştir! Şiire, sanata karşı duyduğu meftunluğu biz, yeni adamlar duyamaz hatta tasavvur bile edemeyiz. Divanlarda onun nazarında kudsi bir esrar gizlidir. Bahçenin nihayetinde yaptırdığı kütüphane sanki gizli bir mabetcik... Gününün yarısından ziyadesi burada geçer. Kitapların tozunu alır, ciltleri okşar. O gün kapıyı açan uşak yine:

— Beyefendi kütüphanede, isterseniz oraya buyurun! dedi.

Yaprakları dökülmüş ağaçların dibinde hâlâ yeşil duran çiçeksiz tarhlara baka baka yürüdüm. Kütüphanenin kurşun kaplı fincan kubbesi meçhul bir matem timsalini andırıyordu. Pencerelelerin yeşil boyalı demir kapakları açıktı. Kapıya ilerledim. Evvel zaman üslûbu tokmağın altındaki kilitte bir sarı pirinç anahtar sokulu idi. Parmağımınla yavaşça vurdum. İşitmedi; biraz daha hızlı vurdum, uşak zannetti:

— Ne var Mehmet? dedi.

— Mehmet değil, amca benim... Kapıyı açtı.

Bembeyaz sakalı ile mavi yorgun gözlerini daha büyük gösteren kalın kaşlı altın gözlüğüyle türbesinden canlanarak kalkmış bir evliyaya benziyordu. Elini öptüm:

— Gel bakalım, dedi, sana bir mücevher göstereyim.

— Buyurun.

Ayaklarımı çıkardım. Tıpkı bir camiye girer gibi... Kırmızı çedik terliklerden bir çiftini giydim. Amcamın arkasında deve tüyünden yapılmış bir oda esvabı vardı. Kristal masanın yanına oturduk. Açık duran kitabı bana uzattı. Tekrar:

— Mücevher, mücevher... Emsali bulunmayan bir mücevher! dedi.

Bu mücevher çamura düşmüş bir bakkal defterine benziyordu.

Yalancıkıtan müteheyyiç göründüm.

— Hakikaten enfes...

— Dün getirdiler. Kaça alsam beğenirsin?

— İki liraya. Yüzüme dik dik baktı:

— Sen deli olmuşsun oğlum... dedi. Tamir etmek istedim:

— Cildi pek eski de... Nasıl, beş liraya alabildiniz mi?

— Ne beş lirası! diye haykırdı. "Dâfiülgumum(1)" deli Birader'in letaif külliyyatı... İstanbul'da bir nüshası daha yok... Belki bütün dünyada bir eşi yok! İhtimal yazı da Gazâli'nin kendi el yazması...

(1) Dâfiülgumum: Gamları dağıtıcı. Eğlendirici.

— Kaça aldınız?

— Yüz seksen liraya.

— Çok iyi!., dedim.

Yazı kargacık burgacık nevindendi. Cildini, kenarlarını sanki hırçın bir sıçan kemirmişti. Nakışlarının yaldızı solmuştu. Ben bu süprüntü parçasına bakarken amcam yeni ele geçirdiği mücevherleri çıkarıp:
— Bunu görmedin, bunu görmedin! diye birer birer masanın üzerine bırakıyordu. Birtakım divanlar, tarihler, tercümeler, filânlar, ki hepsinden küflü bir mezar rutubeti çıkıyordu. Amcam, hele yalnız kaldı kalalı bütün hayatını kütüphanesine hasretmişti. Benim şiirle, sanatla iştigalim, eserlerim, şairliğim çok hoşuna gidiyor. İkide birde:
— Sen benim mabih-il iftiharımsın! (1) der, fakat yeni yazıları, yeni kitapları kütüphanesine yine sokmaz...

(1) Mâbih-il-iftihârımsın: Övündüğüm kişisin.

Kitaplardan yorulan gözlerimi çini kaplı duvarlara kaldırdım. Fiyatları şüphesiz bu kitaplar gibi yüksek olması icap eden, yazıları okunmaz levhalar asılıydı. Kubbenin ortasındaki billur avize altın kakmalı zinciriyle kütüphanenin mütevazî sükûnetine uymayacak derecede muhteşemdi. Amcam okuduğu kasideyi bitirdikten sonra:
-t- Haberin var mı? Benim kütüphaneyi satın almak istiyorlar! dedi.
— Kim?
— Tanımazsın, müsteşrikler (2).
— Ne kadar veriyorlar?
— Evvelâ on bin lira dediler. Sonra "ben satmam" deyince on beş bine, yirmi bine çıktılar.
— Ne diyorsunuz?
— Hatta yirmi beş bin de verecekler.

(2) Müsteşrik- Doğudaki toplumların dili ve tarihi ile uğraşan bilim adamı.

— Aman amca, hiç durmayınız, satınız! dedim. Gözlerini okuduğu kitaptan kaldırdı. Bana çevirdi. İçinde öyle bir itap,(1) öyle bir serzeniş vardı ki...

(1) İtap: Azarlama, paylama.

— Kütüphanemi satmak mı? Sonra ben ne yaparım?

Gözlerini tekrar kitaba indirdi. Çehresi bozulmuştu. Dargın, perişan bir tavırla:

— Ben mezara, kütüphanem mezada! diye başını salladı.

Ses çıkarmadım. Elimdeki kitabı okur gibi yaptım. Ne kadar böyle sustuk bilmiyorum, bana çok uzun geldi. Gözlerim yazma satırların arasında gezerken kendim yirmi beş bin lirayı düşünüyordum. Bu küçük bir servetti. Er geç benim olacak bir servetti. Zira amcamın benden başka vârisi yoktu. Hayatının ölümüne giden yolunda çok ilerlemiş olan bu ihtiyarcık dünyada nihayet birkaç sene misafirdi. İçimden: birkaç sene daha, diyordum, haydi beş sene... Abıhayat içmedi ya bu!.. Acaba kütüphaneyi isteyen müsteşrikler kimlerdi? Soracaktım. Laf da ağzımın içine geldi. Sormadım. Gözlüğün altında daha büyük, daha mavi, daha parlak görünen zeki gözlerinden korkuyordum. Sanıyordum ki, düşüncemi hemen anlayacak. Şimdiye kadar hiç düşünmediğim bu hazır miras birdenbire bütün hayalimi doldurdu. Sanki kafam şişti, sersem oldum. Amcamla neler konuştuğumun farkında değilim. Kütüphaneden çıktık. Salona geldik. Yemeğe oturduk. Ben bir roman içinde gibiydim. Amcamın ikide birde:

— Senin bugün bir dalgınlığın var. Sende bir şey var! dediğini hatırlıyorum. Sofrada yemeğimi yerken dimağım, benim vücudumun haricinde, benim irademin haricinde, benim ruhumun haricinde yabancı bir makine imiş gibi işliyor, düşünüyor, planlar kuruyordu. Kafamın içinde doğan fikirlere hükmedemiyor, susuyordum. Öyle ya... Bu zavallı ihtiyar mutlaka yakında ölecekti. Kütüphaneye yirmi beş bin lira. Köşk, bağ, Faik paşa yokuşundaki apartman filân... Yetmiş seksen bin lira da bunlar: Yüz bin liralık bir servet! Artık burada yaşar mıydım? Doğru Avrupa'da soluğu alacak, zevk içinde hayatın tadını tadacaktım. Fakat... Ya bu ihtiyarcık evlenmeğe filan kalkarsa... Fakat mümkün mü? Dimağımın içinde tiz, keskin bir şeytan sesi:

— Niçin mümkün olmasın? dedi. Ben:

— Mümkün değil, mümkün değil! diye dişlerimi sıktım.

— Hayır, pek mümkün! Yarın birdenbire işitirsin!..

— Bu fena...

— Tabiî fena...

— Evet, ya evlenirse...

— Hiç bunda şüphen olmasın. O vakit yüz bin lirayı rüyada görürsün...

— O halde?..

Dimağımın içinde çınlayan şeytan sesi:

— Böyle bir hareketin önüne geçmelisin! diye âdeta korkunç bir emir verdi. Böyle bir felâketin nasıl önüne geçebilirdim? Evet, bu hakiki bir felaketti. Ta ayağımın dibine gelmiş yüz bin liranın, ihmalciliğim yüzünden uçup gitmesi... Dimağım, yine irademin, hatta idrakimin haricinde sihirli bir saat çybi işliyordu; gözlerimi amcama kaldırdım. Küçük kaşığıyla pilavını ağzına götürdü. Sakalının altından beyaz, zayıf boynunu gördüm. O beyaz yere iki dakika basılsa... Yüz bin lira birdenbire benim olacaktı!

— Fakat...

Ruhumda zehirden şimşekli ateşler bırakan şeytan sesi:

— Budala mısın? dedi... Neden korkuyorsun?

— Korkuyorum.

— Hayır. Korkma... Sen öyle âdi katiller gibi amcanın boğazına basıp boğmayacaksın.

— Ya ne yapacağım?

— Bir şey yapacaksın ki, kanun seni mesul edemeyecek!..

— Nasıl?

— Arkadaşın bakteriyolog Sabit'ten biraz tifo mikrobiyologu çalacaksın...

-Ey?

— Bu mikropları amcanın gece içtiği suya atacaksın. Tifoya tutuldu mu, doktorlar onu iyi etmeğe çalışırken sen yine mikroplu suları ona ilâç diye vereceksin. Bir hafta içinde mutlaka ölecek. Sen de herkesle beraber ağlayacaksın! Cenazenin önünde yürüyeceksin! Senden kimse şüphelenmeyecek! Bilâkis kederine iştirak edecekler: "Başınız sağ olsun!" diyecekler.

— Oh!..

Evet, oh!.. Birdenbire canlandım. Sanki ağır bir yükün altından kurtuldum. Gözlerimi açtım. Elmasını soyan amcamı gördüm. Ne konuşmakta olduğumuzun yine farkında değilim. Bana:

— Sen benim mabihül iftihârımsın! dediğini işittim.

* * *

Geç vakit yattığım odaya çıktım. Zihnimdeki cinayet planı kendi kendine genişliyordu. Karyolamın üstüne oturdum. Masanın üzerinde yanan mumun ziyası duvarlara şekilsiz gölgeler kımıldatıyordu. Yüz bin lira!.. Gözüm dolabın aynasına kaçtı. Orada kendi hayalimi gördüm. Bana dik dik bakıyordu. Saçları ürpermişti. Gözleri kanlıydı. Bu hayal bendim. Görmemek için yüzümü çevirdim. Gece hiç uyumadım!..

Kendimi görmemek için aynaya bakamıyordum. Evet, ben bir katildim. Bir caniydim. Bütün ahlâk duyguları benim nazarımda bir yalandı. Sabaha kadar dimağımda bana kumanda veren şeytan sesinin akislerini dinledim:

- Tereddüt etme!
- Hayır, hayır, yapamayacağım.
- Yapacaksın!
- Yapmayacağım.
- Yüz bin lirayı kaçıracaksın!
- Kaçsın.
- Kaçsın.
- Sen budala değilsin.

Hayır, ben budala değilim. Fakat...

Sabahleyin erkenden amcamın yanına indim. Zavallı ihtiyar, balkonun önünde sütünü içiyordu. Beni, heyhat, ma-bihüliftiharını gülerek karşıladı:

- Ne o, dedi, rahatsız mısın? Sararmışsın!
- Bir şeyim yok.
- Rahat uyudun mu?
- Evet, dedim. Sonra birdenbire ellerini öpmeye başladım. Şaşırdı. Gözlerimden galiba yaşlar akıyordu. Öldürdüğü mukaddes vücudun üzerinde pişman olan bir cani gibiydim. Ben artık insan değilim.
- Sizden bir istirhamım var! diye inledim.

Böyle gayri tabiî hareketimi ilk defa gören amcam ne diyeceğini bilmiyordu. Kafamdaki şeytanın varlığıma indirdiği dterbeyi, manevî iflâsımı asla duymuyor:

- Ne oluyorsun oğlum, ne oluyorsun? diyordu...
- Hiç! Vaat ediniz ki istediğimi yapacaksınız.
- Söyle ne istiyorsun?
- Evvelâ reddetmeyeceğinizi vaat ediniz.
- Peki, söyle, vaat ediyorum.
- Ben sizin vârisinizim.
- Şüphesiz.
- İstiyorum ki, bütün servetinizi daha sağlığınızda millî müesseselere vasiyet ediniz .
- Fakat niçin?
- Böyle istiyorum işte...
- Ama niçin?..

Gece neler düşündüğümü, bir an evvel bu yüz bin lirayı ele geçirmek için nasıl kendisini görünmez bir silâhla öldürmeyi kurduğumu söyleyecektim.

Söyleseydim o benim mahiyetimi tanıyacaktı... Fakat belki şimdi biraz daha rahat bulunacaktım. Lâkin, hayır, bu cesareti gösteremedim. Kendimde olmayan fazileti yine iğrenç maneviyatıma perde yaptım. Yalanlar öğürmeğe başladım. Sözde ben gençtim, ihtimal bu kıymetli kütüphaneyi satar, memleketten dışarı çıkmasına sebep olabilirdim. İstiyordum ki bu mühim miras millete kalsın!

— Pekâlâ! dedi, kütüphanemi millete vereyim. Fakat başka akarlarımı...

— Onları da istemem amcacığım. O kadar hastalar var, darüleytamlar var. Silinecek gözyaşları, sarılacak yaralar, teselli edilecek dullar, öksüzler, kimsesizler var!

Ben söylerken derin bir hayretle, şaşkın bir meftuniyetle yüzüme bakıyordu. Zavallı karşısındaki mahlûkun ne alçak şey olduğunu anlayamadı. Doğruldu, beni kucakladı. Alnımdan öptü.

— Sen benim mabihüliftiharımsın! dedi.

Evet, ruhumdaki insanlık ideali, o üç ahlâk meşalesi ebediyen söndü! Bir gece içinde korkunç, iğrenç bir katil oldum. Şimdi karanlık bir çöldeyim! Bir hayvan gibi meyusum! Artık insanlık cennetine, "iyilik, doğruluk, güzellik" cennetine bir daha dönemeyeceğim. Son defa yalanlarımla aldattığım zavallı büyük ihtiyar da benim gibi, mahiyetinin fiilinden ürküp kaçan, korkak bir sefili yine "fâzilet-kâr" bilecek! Bu sefile "mabihüliftiharım!" diyecek.

TÜRKÇE REÇETE

Belkis, geniş yatağında, mavi ipek kaplı yorganının altında sıkılmış bir yumruk gibi yusyumru yatıyordu. Sabahleyin vurdu duymaz kocasıyla yine bir fasıl gürültü etmişti. Şimdi sinirleri çekiliyor, kalbi sızlıyor, başı çatlayacak gibi ağrıyordu. Kendi kendine:

— Ölüyor muyum? dedi.

Bağırarak, geceliğini parçalamak, yerlere atılmak istiyordu. Fakat ağır bir kâbus hareketsizliğiyle bir şey yapamıyor, dişlerini sıkıyor, zangır zangır titriyor, inim inim inliyordu, onun feryatlarını, "Eleni" tâ aşığıdan işitti. İmdatına koştu.

— Hanımcığım, ne oluyorsunuz? diye yorganı kaldırdı.

— Ölüyorum, kız...

— Ah Panayi... Susunuz!

Belkis feryadını yine tekrarladı:

— Ölüyorum. Bu sefer ölüyorum...

— Susunuz, kale...

— Ölüyorum Eleni...

— Kolonya ile bari göğsünüzü ovsam...

— Hayır, hayır...

— Yüzünüze su serpsem...

— Hayır, hayır... Telefona koş! Doktor Şerifi çağır... "Hanım son nefesini veriyor!" de. Araba mı bulur, at mı, otomobil mi? Kuş olsun, uçsun, gelsin! Bir dakika geç kalırsa cenazemi görür. Böyle söyle işte...

— Peki hanımcığım!

— Haydi koş diyorum.

Hizmetçi kız, aynalı dolabı, kapalı pencereleri zangırdatan bir çabuklukla fırladı. Belkis daha yusyumru oldu. Daha keskin, daha acı inlemeğe başladı.

Doktor Şerif onun biraz akrabasıydı. Şimdiye kadar hiç kendisini göstermemişti. Ama herkesten medhini işitiyordu. "Kadın Hastalıkları" mütehassısıydı. İki sene evvel mektepten çıkmış, pek büyük bir şöhret kazanmıştı. "İnsanı lafla iyi ediyor..." diyorlardı. Belkis çok beklemedi. Yarım saat geçmeden iriyarı, şuh bir delikanlı odaya girdi. Karyolanın yanına konulan koltuğa oturdu. Belkis hâlâ inliyordu. Teklifsizce yorganı kaldırdı.

— Neniz var, Belkis Hanım?

— Ah doktor, siz misiniz?

— Evet bendeniz...

— Görmüyor musunuz, ölüyorum işte...

— Görüyorum ki, bir ilkbahar sabahı kadar pembe, bir dişi kaplan kadar kuvvetli, yeni açan bir gül tomurcuğu kadar sağlam yaşıyorsunuz?

Belkis, azıcık doğruldu. Kaşlarını çattı:

— Rica ederim, şairliği bırakınız, dedi. Hastayım. Bana bir ilaç veriniz.

Doktor güldü:

— Hah... şöyle! Biraz doğrulunuz bakayım.

— Hiçbir tarafım tutmuyor!

— Gayret ediniz.

— Oh, oh!..

— Ben de yardım edeyim.

Nazik doktor, Eleni'nin şeytan bakışları altında, kollarının çıplak yerlerine dokunmamağa çalışarak hastasını doğrulttu. Arkasına, yanlarına yastıklar

sıkıştırdı. Oturduğu koltuğu yatağına iyice bitıştirdi. Kendi eviymiş gibi hizmetçiye:

— Haydi kızım, sen de bize birer şekerli kahve yap! dedi.

Sonra cebinden çıkardığı altın bir tabakadan yaldızlı bir sigara çıkardı.

Belkis'e uzattı:

— Şunu alınız bakayım.

— İçmem doktor.

— İçinize çekmezsiniz. Hele bir bakınız.

Kendi de bir sigara yaktı. Dereden tepeden konuşmağa başladı. Daha kahve gelmeden ikinci sigaraları yakmışlardı. Belkis açıldı. Doktor tıpkı bir kadın gibi konuşuyordu. Hep son günlerin dedikoduları... Sevenler, sevilenler... Ayrılanlar, barışanlar... İntihar teşebbüsleri... Kadınlık hukukuna dair fikirler... Belkis: "Biz Avrupa kadınlarından daha çok talihsizsiniz. Onların büyük kederlerini unutturacak birçok teselli melceleri (1) var!" diyordu.

Doktor sordu:

— Bu melce neresi?

— Manastır! Orada bir kadın bedbaht oldu mu, kilisenin ağışunda(2) ezeli bir teselli bulur.

(1) *Melce: Sığınak, barınak.*

(2) *Agûş: Kucak*

Doktor:

— Bırakınız rica ederim, diye güldü. Böyle melce olmaz olsun. Diri diri mezara girmek!.. Bilakis bizim kadınların melceleri pek latiftir!

— Bizim melcemiz neresi?

— Bilmiyor musunuz!

— Hayır.

— İsviçre...

Belkis, beyaz, çıplak kollarını, sık kumral saçlarını sarsan bir kahkaha ile güldü. Türkiye'de bedbaht olduktan sonra aşığıyla İsviçre'ye itikâfa çekilen bir hanımdan bahsettiler. Bir saat süren gevezelik Belkis'e bütün ıstıraplarını unutturdu.

Doktor, "Size doyum olmaz!" diye gülerek müsaade istedi. Kalktı. Güzel hastasının elini öperken, o:

— Fakat bana bir ilaç! dedi.

— Başüstüne! diye eğildi. Cebinden çıkardığı maroken defterden bir yaprak kopardı. Kurşunkalemi elinde düşünüyordu.

— Aman doktor acı bir şey olmasın.

— Peki, dedi.

— Hap, kaşe filan da olmasın, iğrenirim.

— Peki.

— Toz da olmasın, genzime kaçır gibi oluyor.

— Peki.

— Harici ilaç da istemem. Kokusuna dayanamıyorum.

— Peki... Size öyle bir ilaç vereceğim ki, bir anda hiçbir ıstırabınızı bırakmayacak. Ne başınızda ağrı, ne içinizde sıkıntı, ne gönlünüzde üzüntü kalacak!

— Ah!

— Evet!

Doktor Şerif gülümsedi. Yazmağa başladı. Belkis yan gözle yazdığına bakıyordu.

— A!., doktor Türkçe mi yazıyorsunuz? dedi.

— Evet!

— Türkçe reçete olur mu hiç?

— Niçin olmasın?

— O halde siz de demek mutaassıp Türkçülerdensiniz!

— Hayır.

— Ey, niçin Türkçe yazıyorsunuz?

— Yapacak eczacı belki Fransızca el yazısı okuyamaz, diye...

Yavaş yavaş, düşününe düşününe yazıyordu. Belkis uzaktan bakıyordu, fakat okuyamıyordu. Gram filan miktarını gösteren rakama benzer bir şey gözüne ilişmedi. Uzun uzun satırlardı.

— Yoksa, Şerif Bey, bu bir kocakarı ilacı mı?

— Hayır, bilakis bir genç kadın ilacı...

Doktor, yazdığı kâğıda imzasını da attıktan sonra hastasına uzattı:

"Belkis Hanım fena şekilde asabından rahatsızdır! Basındaki ağrı, midesindeki bulantı, vücudundaki kırıklığın geçmesi için behemehal şu tedbirler ittihaz olunacak: Her sabah soğuk su ile ellerini, yüzünü yıkamak! Moda gazetelerinde gördüğü son moda iki tayyörü hemen terziye ısmarlamak! Ağır lutr bir manto... "Babayan'a son gelen elmaslardan incilerden en aşağı yedi parça hemen alınacak. Her gün temiz, kiralık bir otomobil içinde iki saat kadar bir gezinti! Bu program noktası

noktasına tatbik edilmezse rahatsızlığının pek vahim, pek tehlikeli ihtilaflara sebep olacağını ilim namına haber veririm!"

Kadın Hastalıkları Mütchassısı ŞERİF ZEKE

— Nasıl?

Belkis güldü. Doktorun tâ gözlerinin içine baktı.

— Siz doktor değilsiniz! dedi.

— Ya neyim?

Genç kadın az daha: "Duygulu bir koca, hisli bir erkek" diyecekti.

Reçeteyi kırmızı küçük dudaklarına götürdü. Hafifçe yutkundu:

— Doktordan fazla bir şey!

— Ne?

— Lokman! Azizim Lokman: Siz bir küçük Lokman'sınız! Sizi bütün kendim gibi hasta arkadaşlarıma tavsiye edeceğim!... dedi.

ŞEFKATE İMAN

Açtı. Ahmet Reşit, iki günden beri, kırk sekiz saattir, yerinden kovulmuş ihtiyar, serseri bir köpek gibi, tanımadığı sokaklarda, bilmediği mahallelerde dolaşıyordu. "Bir parça ekmek..." diye çaldığı kapıların hepsinden kovulmuştu. Satacak şeyi de yoktu. Paçaları yırtık pantolonunu ayağından çıkaramazdı. Siyah bonjuru o kadar pis, o kadar perişandı ki... Bedava verse, kimse bu paçavra süprüntüsüne elini sürmeyecekti. Bir kapının eşiğine oturdu. Soğuktan donan elleriyle midesini bastı. "Artık ben ölmeliyim!" dedi. Çünkü bu kadar sükut ettikten sonra yaşamak hakikaten bir rezaletti. Hayata ne parlak muvaffakiyetlerle girdiğini hatırladı. Her sınıfta birinci olurdu. Mülkiye'den Hukuk'tan birinci çıkmıştı. Hatta Avrupa'da Sorbonne'da da, harikuladeliğini gösterdi, profesörleri şaşırttı. Hiçbir ecnebi talebenin o güne kadar kazanamadığı bir muvaffakiyete nail oldu. Türkiye'ye döndüğü zaman daireler onu âdeta aralarında pay edemiyorlardı. Nihayet Hariciyeye girdi. Konsolos oldu. Sonra... Evet, sonra... İşte hatırasını bir duman kaplıyor, ne olduğunu, nasıl yuvarlandığını düşünemiyordu. Bütün insanlar onu birdenbire aforoz etmişler, hayatta yapayalnız bırakmışlardı. Ne bir dost, ne bir arkadaş, ne bir akraba... Evet, hiç, hiç kimse! Vakıa biraz kumar oynamıştı. "Fakat oynamayan kim?" dedi. Poker, bütün arkadaşlarının eğlencesiydi. İşsiz,

parasız, meyus kalınca tanıdıklarının etrafından hızla kaçtıklarını sezmişti. Bu vefasızlar kendi için: "Aklını kaçırdı. Kumarda bunadı. İhtimal frengiye de uğradı." gibi iftiralar uyduruyorlardı. Aklının başında olduğundan katiyen emindi. Fakat hayatın yolları, iş kapıları, karşısında aşılmaz bir duvar halinde yükseliyordu. Her müracaat ettiği adam: "Vah, vah, Reşit Bey; size ne oldu böyle?" diye ona acıyor, bir cüz-zamlı imiş gibi yanından kaçıyor. Yatacak yeri, barınacak yurdu yoktu. Köprü altındaki serseri sefillerin arasına karıştı. Onlar gibi süprüntü yığınları içinde gıdasını bulmağa başladı. Malûmatına, iktidarına, tahsiline rağmen bu derekeye 'düşüş, onu epeyce sersemletmişti. Kendi de herkes gibi haline şaşıyor: "Ne oldu bana? Ne oldu bana?" diyordu.

• • •

Oturduğu eşikten kalktı. Artık tamamiyle gece olmuştu. Ellerini cebine soktu. Soğuktan titriyordu. Belinin ağrısından doğrulamıyor, kambur kambur yürüyordu. Deniz tarafına saptı. Karanlık dalgaların içine atılmak... birkaç dakika çırpınmak. Sonra bu sefaletten, bu rezaletten, bu ıstıraptan ebEDIYEN kurtulmak... Fakat deniz çok soğuk olmalıydı. "Ah, bir yangın olsa da alevlerinin içine atılsam, ısına ısına ölsem!" diye düşündü. Aklına bir mektup yazmak geldi. Fakat hemen isyan etti: "Niçin? Neye? Kime?" Kendisini aforoz eden bu vefasız insanlara mı? Yalancı ilmin, yalancı felsefenin ahlâk, fazilet, insaniyet diye uydurduğu efsanelerin hakikatini o artık öğrenmişti. İnsanların cemiyeti, içerisi yırtıcı hayvanlarla dolu kab-l-et-tarih bir orman demektir. Mantık, şiir, güzellik, iyilik, yalnız kitaplarda idi. Düşündükçe üşümesi geçiyor, denize doğru inmesi icap eden yokuşlu sokaklarda koşuyordu. Ölmeliydi! Hayat, yaşamaya lâayık değildi. İnsanlar, hayvanlardan merhametsiz, kaplanlardan yırtıcı sırtlanlardan şefkatsizdi. Ölümün tesellisine böyle sevine sevine koşarken karşısına birkaç gölge çıktı. Ona,

— Dur!., diye bağırdılar. Gayr-i ihtiyarî durdu:

— Ellerini yukarı kaldır!

Korkmamış, fakat birdenbire şaşırmıştı. Bunlar hırsızlardı. Ellerini yukarı kaldırdı. Yanına yaklaşanlar üzerini aradılar. Bir şey bulamayınca sordular:

— Hiç paran yok mu?

— Yok.

— Burada ne arıyorsun?

— Hiç.

— Doğru söyle...

Bu emir o kadar kuvvetliydi ki, azıcık daha açlıktan kendini denize atmağa gittiğini söyleyecekti. Yutkundu.

— Hiç —dedi— yatacak yerim yok da dolaşıyorum. Gölgelelerinden biri:

— Öyleyse bizimle beraber gel! - emrini verdi. Resifin artık iradesi kalmamıştı. Arkalarından yürüdü.

Bunlar dört kişiydi. Fenerlerin önünden geçerken yüzlerine baktı. Üstleri başları kendisinininki gibi perişandı. Biraz gittikten sonra, ona da bir köşe başını göstererek,

— Sen burada dur! —dediler!— yukarıdan birisi gelirse öksürerek bu sokaktan geç. Kimse gelmezse, bizi bekle. On dakika sürmez, biz döneriz. Peki! - dedi.

Serseriler sokağın içinde kayboldular. Reşit titredi. Hırsızlara "erketecilik" ettiğini anladı. Bırakıp kaçmayı düşündü. Fakat beklemeğe söz vermişti.

Kaçarsa alçaklık etmiş olmayacak mıydı? Kaçmazsa... Vicdanının karanlıklarında derin bir fırtına gürlüyordu. Bulunduğu yerde çöktü.

Başını iki elleri arasına aldı. Muhakeme edemiyordu. Dimağı da sanki vücudu gibi soğuktan donmuş, buz kesilmişti. Gözlerini kapadı. Ne kadar böyle durduğunu anlamadı. Hırsızlar, tekme ile dalgınlığından uyandırdılar:

— Uyudun mu be?..

— Uyumadım.

— Kalk, haydi.

Doğruldu. Gayr-i ihtiyarî yine onların arkasından yürümeye başladı. Bu sefer biraz hızlı gidiyorlardı. Bir fenerin dibinde durdular. Ona bir kâğıt uzattılar:

— Ne, ne? diye sordu?

— Al ulan, senin hakkın!

— Ne hakkı?..

— Al be!..

Titreyerek elini uzattı, kâğıdı aldı. Hırsızlar: "Artık nereye gideceksen git! Arkamızdan gelme!" diyerek ondan uzaklaştılar. Reşit, verdikleri kâğıda baktı. Bu, iki buçuk liralık bir banknottu.

• • •

Sanki birdenbire vicdanının karanlıklarında sıcak bir güneş doğdu.

Deminden insanların hiyaneti hakkında düşündüklerine pişman oldu. İşte, hayat onun zannettiği gibi değildi. "Hak" diye bir mefhum tanıyan, aç bir sefile acıyarak iş gösteren insanlar da vardı. Fazilet, iyilik, merhamet,

şefkat bir hayal değildi. Buna şahit, elinde tuttuğu şu iki buçuk liralık kâğıttı... Gülümsedi. Kaybettiği imanına kavuşan bir günahkâr gibi sevinerek döndü. Yukarıya, caddeye doğru yürüdü, ihtimal orada açık bir bakkal dükkânı bulacaktı. İki gündür bir şey yememişti. Midesinin acısı ona belinin, ellerinin, ayaklarının sızılarını duyurmuyordu.

Berber salonunun nihayet köşesinde palmiye türünden, adını bilmediğimiz biçimsiz bir nebatın yeşil eşek kulaklarına benzeyen iri yaprakları altında, arkadaşımla oturuyor, sıramızı bekliyordum. Saniyeler birer asır ağırlığı ile geçiyor, ben sabırsızlanıyordum. Demir gagalı geveze leylekler gibi durmadan şıkırdayan makasları dinliyor, "of... pof!.." diyordum.

Önü boydan boya ayna olan uzun mermer masanın kenarında altı berber yavaş yavaş çalışıyordu. Arkadaşım sordu:

— Ananın karnında nasıl durdun?

— Yarım saat oluyor, be!..

— Daha neler!

— Kalkalım, Allah aşkına! - diye yalvardım.

— Canın mı sıkılıyor?

— Hem de çok...

— Öyleyse boş durma... Canın sıkılmasın.

— Ne yapalım?

— Müşterilere, duvardaki resimlere bak. Gişeyi gör, gözünü bir kaldır...

Müşterilere, daha içeri girer girmez, hangisinin işi çabuk bitecek diye bakmıştım. Kır saçlı, kırpık bıyıklı, tas kafalı, birbirinden berbat birtakım mendeburlardı. Duvardaki levhalara gelince bunların hepsi lavanta, kolanya, pomad ilânlarıydı. Gözlerimi gişeye çevirdim. Minimini bir Rum kızı...

— Ayol pek küçük! - dedim.

Küçükse, sen zihninde büyüt. İki kat hayal, bir hakikat yerini tutar. Vaktin geçtiğini duymazsın.

Bu yavrucağa bakarak hayalini zihnimde büyütmeğe başladım. On yaş büyüttüm. Yirmi iki, yirmi üç yaşına getirdim. Evet, sahiden güzel bir kız olacaktı. Şüphesiz bu açık sarı saçlar daha koyulaşacak, bu ince göğüs daha kabaracak, bu narin boyun daha kalınlaşacak daha beyazlaşacaktı. Ama hayalim bu kıvamda durmuyordu; istemeye istemeye bu yetişkin kızı on sene, yirmi sene daha büyüttüm! Ah! beyaz ciltli insanlar ne çabuk ihtiyarlar! Yüzünü lekeler, çizgiler bastı. Gözkapakları morardı. Hayalim bu kıvamda da kalmadı. Bu zavallı kadını on sekiz sene daha büyüttüm. Neuzubillâh!..

Birden faniliğin yasını, dayanılmaz bir kum sancısı acılığı ile duydum. Kendimi teselli için artık önümdeki altmışlık müşteriyi küçültmeğe başlıyor gençleştiriyor kabak gibi çıplak kafasından gür kâküller fıskırtıyor, çökük yanaklarını pembeleştiriyor, bıyıklarını kumrallaştırıyor, soluk dudaklarına kuş kirazı rengi veriyordum. Makaslar ezelî şıkırtılarına devam ediyor her tarafı beyaz boyalı salonun ciddî sükûnunu lacivert tersane esvaplı, gayet küçük, sıska çırağın "alesta" diye cevap verdiği "nero... zesto!" naralarından başka bir şey bozmuyordu. Ansızın sokağa bakan pencerelerin camları zangır zangır yerinden oynadı. Birden zelzele oldu sandık. Makaslar sustu. Müşteriler, berberler, ben, arkadaşım, küçük çırak gişedeki narin kızcağız uzun endam aynasına akseden hayallerimiz, hep birden kapıya baktık. Yüreğimiz ağızımıza geldi. Aman yarabbi! O ne heybetti: Mübalâğasız iki metre boy... Siyah, Yavuşvârî pala bıyıklar... Gördüğünü yiyecek, gibi parıl parıl bakan müthiş, sarı kaplan gözleri... Sonra yüksekliği bir arşından ziyade kocaman, ama çok kocaman bir kalpak. Belki beş kuzunun derisinden yapılmış, korkunç, siyah bir kalpak... Korkmadığım halde titremeğe başladım. Bu yeni gelen müşteri hiç kimseye bakmadan soyunuyordu. Büyük boz yakalı uzun siyah gocuğunu çıkardı. Yanına koşan küçük çırağın omuzuna bıraktı. O anda çırak çöktü, o kadar ağırdı. Usturaları bırakan berberler imdadına yetiştiler. Çocuğu kaldırdılar. Çocuk kurtuldu. Geriye kaçtı. Ben daha beter titriyordum. Müthiş müşteri, Çoluk çocuk istemem. Bu, ayağımın altında kalacak...

CESARET

Kuvvetli bir adam bana hizmet etsin! - dedi.

— Malista...

— Malista...

— Malista...

Ayağına baktım. Zırhlı gibi çizmeler... Çocuğun üzerine bassa değil, kaldırıma hızlı hızlı vursa ezecekti. Kalpağını çıkardı. Ceketini soyundu. Kalın belinde çok gümüşlü bir çerkez kayışına takılmış, koca bir rovelver, irili ufaklı kama, hançer sapları görünüyordu. Bağırды:

— Ulan bana bakın! Ben beklemem ha... Beni kızdırmayın...

Müşterilerini bu müthiş manzara karşısında tamamiyle unutan berberler hep bir ağızdan cevap verdiler:

— Buyurunuz paşam! Buyurunuz paşam!

— Hah, şöyle!..

— Siz benim kim olduğundu bilmezsiniz.

Mesut bir tesadüf neticesi olarak kapının yanına isabet eden ilk koltuktakinin tıraşı bitmişti. Müthiş müşteri onun j yerine oturdu. Ben "sıra hakkı"nı aklıma bile getiremedim. Gişedeki kız, dışarı çıkandan parayı alır almaz başını aşağı çekti; fırtına bulutları içinde batan bir Zühre yıldızı gibi görünmez oldu. Arkadaşım,

— Sarardın... - dedi. Kızdım:

— Nasıl sararmam? Ötekilere de baksana... Kimin benzinde kan kaldı?

— Bize ne yapacak?

— İsterse hiçbir şey yapmasın! - dedim.

Yalnız manzarası yürek oynatmağa kâfiydi. Sirklerde bile demir kafes içinde homurdayan arslana bakarken insanın tüyleri ürpermez mi?

Bununla beraber, bu hayvanın mahbesinden çıkıp bizi

parçalayamayacağını pekâla biliriz; fakat bu emniyet kaç para eder?

Makasların bile gevezelikleri hafiflemiştir. Müşteriler dönüp bakmağa

cesaret edemedikleri bu yeni gelene, aynadaki hayallerinin ürkmüş

gözlerini diyorlar, şüphesiz benim gibi tüyleri ürpertecek şeyler

düşünüyorlardı. Aynanın içinde, gözü gözüme çarpacak korkusu ile

kalbim atarak, kolalı yakasını çıkardığı kalın kırmızı boynunu, geniş

omuzlarını görüyordum. Azgın bir boğa gibiydi. Siması çatık kaşları,

büyük ağzı insanın ödünü koparacak derecede müthişti. "Kimbilir nasıl

ateşlere girmiş, nasıl ateşlere girmiş, nasıl düşman sürülerini önüne

katarak sürmüş, er meydanında ne hayale sığmaz yararlıklar göstermiştir!"

diyordum. Tıpkı granitten canlanmış bir cesaret âbidesini andırıyordum.

Evet, daha yeryüzünde böyle "fevk-al-beşer" devler yaşıyordu. Sanki hâlâ

"Battalgazi" devrinde gibiydik. "Harbi ortadan kaldırmağa çalışan"

filozofların ham hayalleri aklıma geliyor, gülümsüyordum. Allah bu

mümtaz vücutları şüphesiz yalnız muharebe, yalnız şecaat, yalnız hamaset,

yalnız kahramanlık için yaratmış olacaktı. Bu ruhta, bu gururda, bu

cesaretle, bu heybette insanlar olmasa, en mukaddes ananeler erir hudutlar

bozulur, hak kaybolur, tarihler, şerefler, kıymetler, efsane haline

geçerdi.

• • •

İşte böyle bir faziletin esasını teşkil eden "cesaret" mev-hibesine dair felsefeler yaparak dalmış gitmişim! Boşalan bir koltuğa arkadaşım kalkıp oturmuş. Haberim olmamış. Palmiyenin altında yapayalnız önüme bakıyor, yorgun dimağında, Selim Sırrı'yı hatırlayarak, "Şu beyazlı siyahlı döşeme taşlarının üzerinde ayakla dama oynanılrsa, bu yeni bir spor olabilir mi?" diye düşünüyordum... Ansızın deminki zelzeleden daha şedit bir gürültü kopmasın mı? Bu sefer sarsılan camekânlar, kapı filan değil... Uzun ayna, mermer masa, sandalyelerdi. Gözlerimi kaldırdım. Heybetli müşteri, akaju gişeye arkasını vermiş, yere çömelmiş, bağılıyor, gördüm:

— Aman, aman!

Diğer müşteriler, berberler, aynadaki hayalleriyle beraber ona döndüler.

İlk şaşkınlığı geçirenler sordular:

— Ne oldu, ne var?

— Ne var? Ne var?..

— Aman işte üstünde vallahi!

— Neyin üstünde?

— İşte onun...

Titreyen, mütekallis elleriyle, usturasının altından kaçtığı zayıf berberi gösteriyor, feryadı basıyordu... O anda içime bir şüphe girdi. Acaba — Yunanlı mı yerli mi, ne olduğu belli olmayan— hain berber, ustura ile bu arslanın şahdamarını mı kesmişti? Ayağa kalktım. Zaten en büyük, en kahraman cesurlar, en korkakların hıyanetine kurban gitmemiş miydi?/Tarih buna şahitti. Yaklaştım. Berberleri ittim. Aralarından başımı çıkardım. Sordum:

— Hemşerim, bana söyle, ne var?

Korkudan gözleri dönmüştü. Deminki kırmızı yüzü şimdi limon sarışıydı.

Çarpan çenesinde koca bir tutam sabun duruyordu:

— Üstünde, vallahi üstünde... - dedi. __1

İçimden, "Mutlaka zehirli bir iğne, bir kama filan olacak!" dedim.

Kaçırdığı müşterisine şaşkın şaşkın bakan berberi bir süzdüm. Hemen gözüme kestirdim. Üzerine yürüdüm:

— Çıkar üstündeki şeyi! - dedim.

— Neyi?..

— Çıkar diyorum...

— Neyi be canum?..

Ama... hakikaten neyi çıkartacaktı? Ben de bilmiyordum. Berberin şaşkın gözlerinden gişenin dibinde hâlâ. tır-tir titreyen çam yarması kahramana döndüm:

— Neresine sakladı? - dedim.

— Sak... la... ma... di!

— Ya ne yaptı?

Korkudan hıçkırığı tutmuştu. Lakırdı söylemiyordu:

— Üs... tün... de!

— Neresinde?

Belinde mi? Cebinde mi?

— Hayır, yakasının yanında...

Berberin arkasında beyaz uzun bir keten gömlek vardı. Yakasında bir şey yoktu. Ayaktakilerle beraber dikkatle bakarken yerdeki:

— Vallahi yürüyordu...

dedi. Dondum. Durdum. Aptallaştım:

— Yürüyor muydu?

— Aşağıdan yukarıya...

Yine durdum. Önüme baktım. Mevki pek müşküldü. Gülünç olmamak lâzımdı! Ben şiş, iğne, silâh filan sanıyordum. Arananın hem canlı, hem yürüyen bir şey olduğunu anlayan müşteriler, berberler, mütereddit adımlarla yaklaşıp eğiliyorlar, berberin yakasına bakıyorlardı. Ben, aldandığı şeyin birden farkına varan kurnazlara mahsus bir sükunla başımı salladım. Evet, bu bir "bit" olacaktı... Küçük bir bit! Fakat büyük ölüm! Bir tifüs ejderhası! Hemen daima felsefe yapmağa hazır, kurulmuş bir makineye benzeyen "ukalâ dimağım" muhakemeye başladı: İşte en cesur ruhlar bile mukavemet, mücadele edilmez bir düşman karşısında cesaretini kaybediyordu. Şu kalın çizmeli. yavuzvârî palabıyıklı. Karadağ tabancalı. Çerkez kamalı dev, şüphesi? bir sürü kurda, canavara, kaplana rasgelse böyle titremez, gözünü kırpmaz, hepsini keser, biçerdi. Ama bir kere tifüs mikrobu vücuduna girerse... ne yapabilirdi? Hiç... hiç... Korkusu pek makuldü. Ben, bunları bir yıldırım süratiyle düşünür, neticeler çıkarırken, arayanlardan biri,

— Nah, işte... - diye haykırdı. Sordum:

— Bir "bit" değil mi?

— Hayır.

— Ya ne?..

Aranılan şey, kendi yakasında bulunan berber, hiddetle bana baktı:

Estağfurullah, burada yok bit... Bir atsineği. .

— Atsineği mi? Evet...

Yerde titreyen cesur müşteriye döndüm.

— Atsineği işte... İyi ya...

Diyordu

— Allah aşkına tutunuz. Üstüne basıp eziniz! Benim atsineği ile hamamböceğinden ödüm kopar!..

Demin gocuğunun altında ezilen sıska çırak koştu. Hepimizin önünde bu atsineğini tuttu. Yere attı. Ezdi. Titremesi dinen dev, yavaş yavaş doğruldu. Boynundan-havluları çıkardı. Masaya fırlattı. Hızla ceketini, ağır gocuğunu giydi. Kalpağını, o müthiş, kocaman Çerkez kalpağını başına geçirdi. Berber, tıraşını tamamlamak için koltuğa çağırdı:

— Oturunuz bitirelim efendim.

Halbuki o hiç duymuyor, işitmiyordu. Cebinden çıkardığı bir mecidiyelik kâğıdı gişeye fırlattı:

— Artık sinirlerim oynadı! Burada duramam! - diye yarım kalmış tıraşıyla, çenesinin favori sabunuyla kendini dışarı attı.

Hepimiz, aynadaki şaşkın hayallerimizle beraber, arkasından bakakaldık. Korkunç kasırgalardan sonra doğan bir sabah yıldızı gibi sarı saçlı minimini kız, gişesinin ufkunda göründü. Ama bu sefer çok şen, çok parlaktı. Bizim böyle bakıp kalışımıza karşı güzel başını sallıyor ufacık ellerini çarparak, "Hesto diyavolo... Hesto diyavolo..." diye gülmekten katılıyordu.

BİNECEK ŞEY

Derviş Hasan birdenbire durdu. Kirli, yırtık yenleriyle alnının terini sildi. Sıcak bir haziran güneşi dünyayı sebepsiz bir belâ gibi kasıp kavuruyordu. Sabahtan beri işte dört saattir hiç durmadan yürümüşü. Etrafına bakındı: Seyrek, sıska ağaçlı bir ormanın kenarında idi. Uzakta, tirşe rengi hafif bir sisle boyanmış kat kat dağlar görünüyordu. Köyle, kasabaya benzer bir şey gözüne çarpmadı, yolun üst tarafındaki ağaçlara döndü. "Biraz dinlensem..." diye düşündü. Vakıa şu alacalı gölgelere uzanıp rahat bir uyku çekmek. .. hiç de fena değildi. Fakat karnı zil çalıyordu. "Öğleden evvel belki bir köye rasgelirim..." ümidiyle geceyi geçirdiği çoban kulübesinden aç çıkmıştı. Herhalde yürümeli, bir an evvel bir köye yetişmeliydi! Ama hangi köye?.. Derviş Hasan bunu asla bilmez, düşünmez, aklına getirmezdi. Otuz senedir, omuzunda keşkül'ü, sırtında abası, gönlünde tevekkülü, nereye gittiğini bilmediği yollardan geçmiş, ismini öğrenmediği köylerde misafir kalmıştı. Her yerde ona yiyecek,

içecek verirlerdi. Anadolu konaklarının kapıları ağızına kadar açıktı. "Hu..." diye girer, isterse haftalarca, aylarca, tâ canı sıkılıncaya kadar kalırdı. Dağın, taşın, nehrin, gölün, ormanın hususî isimleri olur muydu? Onun fikrince köylerin, kasabaların, şehirlerin isimlerine de lüzum yoktu. Hepsi "dünya" demekti. Balık, denizde nasıl hiç bir mantığa, hiç bia kanuna tâbi olmadan, rahat rahat yüzerse, o da, dünyasında öyle serbest gezerdi. İlkbaharlar.sonbaharlar, yazlar, kışlar tabiatın birer efsanesiydi. Hükümet, kanun, aile, din, ahlâk, hâsılı herşey nazarında, manası olmayan birtakım uydurma latifelerdi. Vücut bir rüya idi. Hayat bir seraptı. Ancak nadanlar(1) bu rüya ile seraba aldanırlar, beyhude yere üzülrlerdi. Hakikat "bir" idi. O da "aşk" idi. Aşkı idrak eden büyük hakikate ermiş, haricî, batını(2) kâinatın hakiki manasını anlamıştı. Derviş Hasan işte bu erenlerden biriydi. Geniş kuru

(1) *Nadan: Kaba, terbiyesi kıt, bilmez.*

(2) *Batını: Dahili, sır ve hakikatle ilgili.*

omuzlarının üstündeki koca külâhlı, çok saçlı başlı, beyaz sakallı yanık yüzü, derin iri siyah gözleri ona garip bir heybet verirdi. Ne olduğuna dikkat etmediği "dünya"nın üstünde bir duman içindeymiş gibi, hiç görmeyerek yaşardı. Aşkı, Allah'ı, hakikati, saadeti, gayesi ruhunda idi. Aşkın haricindeki şeyler onun etrafına toplanmış bir küme mâsiva(3) bulutuydu. "Vücut" yoktu. Fakat gayri ihtiyarî:

— Of, dizlerim... dedi.

Açlık, sıcak, ihtiyarlık üç bin okkalık bir yük gibi sırtına çökmüştü. Şimdi, bir an için, aşkını unutuyor, bu ağır yükün altında ezilen vücudunun varlığını sezer gibi oluyordu. Baş çatlayacak derecede ağrıyor, ayakları titriyor, nefes aldıkça, daralmış göğsü acıyordu. Tekrar durduğu yolun ilerisine, gerisine baktı. Ne gelen vardı, ne giden... Gözlerini yere indirince birtakım hayvan, kağnı izleri gördü. Mutlaka yakında bu izlerin gittiği bir köy, bir kasaba bulunacaktı. Bu tahmin ona teselli verdi. Onu sevindirdi. Derin bir "hu" çekti. Ellerini arkasına bağladı. Yine aşkının hakikatine dalarak, yine etrafını dumanlaştırarak, hiç bir şey görmeden, yürümeğe başladı. Gitti, gitti... Fakat bu ümit verici izlerle örtölmüş, cehennem gibi sıcak, çöl gibi tozlu yol bitmiyordu. Nefesi, kolları, dizleri kesiliyor; hakikatte "olmayan" vücudunun elemleri, "mevcut olan" ruhunu sıkıyordu. Ömründe ilk defa olmak üzere bir araba düşündü. Bir arabanın yumuşak ipek yastıklı içi kim bilir ne kadar rahattı. Yavaşça:

— Ah bir araba olsa!., dedi.

Sonra, sırma eğerli bir atı gözünün önüne getirdi. Böyle bir ata binse ufukta göreceği en uzak bir köye yarım saat içinde gidebilirdi. Hayalinden deve katarları, kervan katırları geçti. Açlıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan artık o kadar bitkin bir haldeydi ki... Gülümsedi:

— Bir topal eşek olsa da razıyım ya... dedi.

(3) Mâsiva: Allah'tan başka bütün varlıklar.

Sıcak gittikçe kızıyor, yol daha ziyade biçimsizleşiyor, tozlar çoğalıyor, taşlar arasında baygın kertenkeleler görünüyordu. Kendine baktı. Tozla örtülmüş çarıklarının eskiliği belli olmuyor kıllı göğsünden çamurlu terler damlıyordu. Gayret lâzımdı. "Yolcu yolunda gerek..." nasihatini hatırladı. Yürüdü, yürüdü, yürüdü, yürüdü... Saatlerce yürüdü. Güneş tam tepeden tekrar ufka doğru inmeğe başlamıştı. Derviş Hasan şimdi şehirlerdeki zengin tenperver zahitlerin içmeğe kıyılamayacak soğuk, berrak sularla serin gölgeli rahat şadırvanlarda ikindi namazı için aptestlerini tazelemekle meşgul olduklarını düşündü. Onların cehennem azabıyla, cennet hırsıyla daima rahatsız olan ruhlarına mukabil vücutları ne kadar mesut, ne kadar rahattı... Yürüdü, yürüdü... Yürüdüğü yolda izler gittikçe karışıyordu. Gözlerini kaldırdı, ileriye baktı. Yolun dönemecinde küçük bir tepenin önüne gelmişti. Dönernecin karşısında iki üç çınar ağacıyla bir kurumuş çeşme vardı. Durmadı. Yürüdü. Bu tepenin eteğini dönünce yolun tırmanıp aştığı öyle dik, öyle sarp bir yokuş gördü ki...

— Vallahi bunu çıkamam! diye haykırdı. Hemen çömeldi. Açlık, sıcak, ihtiyarlık sabahtan beri durmadan yürüyen Derviş Hasan'ı azıcık daha isyan ettirecekti. Bu dik yokuş karşısında duyduğu feci ümitsizlik onun arif ruhunu kararttı. Şimdiye kadar eğilmeyen boynunu menfaatperver, tekâpucu,(1) hesapçı bir zahit gibi büktü. Gözlerinden, haricî âlemin hayalini kaplayan aşk dumanı, dudaklarından ariflik tebessümü silindi. Ömründe ilk defa olarak zahitlerin mabuduna yalvarmağa başladı: Allah'ım, bana merhamet et, dedi, açım, ihtiyarım! Karşıma çıkardığın bu yokuşu çıkamayacağım. Bana bir "binecek şey" gönder. Yalnız şu yokuşu aşayım. Öbür taraf için seni taciz etmem.

(1) Tekapu Dalkavukluk.

Sonra, sürüklenerek, kurumuş çeşmenin başındaki çınarların gölgesine gitti:

— At istemem, araba istemem. Binecek kötü bir şey... Bir topal eşek olsun Allah'ım, merhamet, merhamet... diye inledi. Böyle inlerken, ansızın aczinden, Allah'a karşı yaptığı arsızlıktan utandı. İsyan etti:

— Allah'ım, benim vücudumu yarattın. Onu ıstıraplarından da kurtar! Sana yalvarırım, mutlaka bana "bir binecek şey" göndereceksin, üzerine eserini yükleteceğim. Gön-dermezsen... Senin ağır, senin sefil eserini taşıyamayacağım. Sana inat, açlıktan, susuzluktan, sıcaktan öleceğim. Sen görücü, bilici, işticiisin. Gökler gözün, kâinat aklın, adem kulağıdır. İşit, hem bil ki bana bir "binecek şey" gön-dermezsen buradan bir yere kımıldamıyacağım, gebereceğim. Leşimi kargalar yediğini göreceksin. "Binecek" gön-dermezsen, Allah'ım bu yokuşu katiyyen çıkmayacağım. Geriye de gitmeyeceğim.

Hakkını haykırmış bir âsi sükûnuyle gururlanarak, sustu. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. Evet Allah mutlaka bir "binecek" gönderecekti. Bu, eserini seven merhametli Allah'ın en birinci vazifesiydi.

Zavallı Derviş Hasan açlıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan o kadar yorgundu ki... Hemen uyuyuverdi. Yüz yıl kadar uzun süren bir rüya görmeğe başladı; bir şehre vali oluyordu. Saraylar, cariyeler, köleler... Mermer havuzlara neftî gölgeleri düşen büyük ağaçlar, bahçeler, altın i.«*l'v eli köşkler, sümbüller, güller... Sazlar, bülbüller, şarap j, sakiler; mahbuplar... Bütün bunların ortasında esirden yaratılmış gibi nazık, zarif, altın başlı beyaz, şeffaf bir at kişniyor, tepiniyor, şaha kalkıyordu. Derviş Hasan bir kolunda mahbuplar, öteki kolunda cariyeler, arkasında genç köleler, menekşe, yasemin kokuları; saz; ney sadaları içinde bu küheylâna doğru yürüyor, binmeğe çalışıyordu. Mahbuplar özengileri tutuyor, cariyeler gemi kasıyor, köleler koltuklarından kaldırıyorlardı. Tam bineceği sırada küheylân birdenbire döndü; kafasına öyle bir çifte attı ki... Mahbuplar, cariyeler, köleler birbirine karıştı. Etrafında ne varsa tuzla buz oldu.

* * *

Gözünü açınca, iri bir yörük'ün başında, zebani gibi dikilmiş durduğunu gördü:

— Kalk bakalım, derviş baba. bu kadar uyku yetmez mi?

— Eyvallah oğlum, iyi ki uyandırdın. Gülümsedi. Gördüğü rüyanın henüz sönmeyen tadıyla gerindi, doğruldu. Çeşmenin biraz ilerisinde yüklü yüksüz birçok atlar, katırlar duruyordu. İşte her şeyi gören, işiten bilen Allah istediğini göndermişti. Her bir tane değil, sürü ile...

Yörük'e sordu:

— Nereye gidiyorsunuz, evlâdım?

— Kazdağı'na

— Ben de oraya...

Hiç şüphesiz bu yörükler kendine bir at verirlerdi. Başında sırıtan, dikilen yörük'e baktı. Döndü, tekrar çeşmenin başına baktı. Birçok boş semerli hayvan vardı. Tam ağzını açacağı vakit yörük dedi ki:

— Derviş baba, bize biraz yardım edeceksin.

— Ne gibi?..

— Şuracıkta kısraklarımızın biri doğurdu. Doğan tay yokuşu çıkamayacak. Gel, sevabına şu tayı kucağına al da yokuşun başına kadar çıkarıver.

Derviş Hasan gözlerini faltaşı gibi açtı:

— Ne?., diye haykırdı. Yörük:

— Ağır değil, yeni doğdu, beş altı okka ya gelir, ya gelmez, dedi; hem yokuşun başına kadar... Haydi, sevabına...

— Ben sevap filân istemem.

— Hiyanetlik etme derviş baba, hepimiz Müslümanız, yapma, din kardeşlerine acı...

Hiddetinden boğulacak gibi olan Derviş Hasan geldiği ciheti göstererek:

— Ben Kazdağı'na gitmiyorum. Yolum bu taraf... dedi. Ama yörük lâf anlayacağı benzemiyordu:

— Zarar yok derviş baba. Sen tayı yokuşun başına kadar çıkar, sonra yine iner, o tarafa gidersin.

Derviş Hasan hiddetinden sanki deli oldu. Sevaba, Müslüman'a din kardeşlerine sövmeğe başladı. Yörük, arkadaşlarını çağırdı. Bunlar öyle ağız patırtısına pabuç bırakır takımından değildiler. Derviş Hasan'ın başına üşüştüler, tekme, tokat, döve döve kaldırdılar. Yeni doğan tayı zorla kucağına vererek önlerine kattılar. Derviş Hasan sırtına, beline, uyluklarına yediği tekmelerin altında büsbütün sersem, hatta "eyvallah" bile diyemeyerek, nefes nefese yokuşu tırmandı. Yalnız yeni doğma, ıslak "binecek şey" in ekşi, keskin kokusunu duyarak yüzünü buruşturuyordu. Tepeye çıkınca açlıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan ziyade tayın ağırlığından yorgun yere yıkıldı. Gözlerini göğe, Allah'ın her şeyi gören büyük gözlerine dikti. Bu mavi gözün nihayetsiz bakışında "Gönderdiğim bineceği beğendin mi?" diyen bir istihza vardı. Derviş Hasan sesini çıkarmadı. Tekrar gözlerini kapadı. Dünya zahitleri tarafından binlerce seneden beri o kadar ibadet, o kadar taleple taciz edilen Allah'ın şüphesiz

artık "istenildiği gibi" değil, "istediği gibi" vermek en haklı bir hikmetiydi. Kabahatin kendinde olduğunu anladı. Deminki isyana pişman oldu. Şimdi uzaklaşan yörük hayvanlarının gittikçe derinleşen çingirak seslerini işitiyor, çıkmayan sesini bu yeknesak çingiraklara duyurarak, "istediği gibi veren" 'den bir daha "bir şey istememeğe" tövbe, tövbe, tövbe! diyordu.

AŞK DALGASI

Vapur dopdoluydu. Son düdük öttü. İki yandaki çarklar dar kafeslerinde birden uyanan alışkın, müthiş deniz aygırları gibi, hiddetli bir gürültü çıkararak, kımıldandı. Bütün vapur hafifçe sarsıldı. Hava gayet güzeldi. Kadıköy'e gidiyorduk. Nihayet leylâk renkli sisler içinde eriyen Marmara'nın kubbeli, ince minareli uzun, uyumuş ufuklarında büyük beyaz kenarlı bulutlar, parçalanmış köpük dalgaları halinde yavaş yavaş büyüyor, dağılıyor, toplanıyor, derin çukurlarında yüksek tepelerinde morluklar, koyu mavilikler birikiyordu. Haziranın yakıcı güneşi vapurun, dumanlardan yağmurdan esmerleşmiş tentelerine düşüyor, bazı duran, yine birden esmeye başlayan kararsız rüzgârı sanki ılıklaştırıyor, sanki ona sarhoşluk verici, tahrik edici, şuh, fettan bir şey katıyordu. Uzak, bilinmez esatir adalarından gelmişe benzeyen süt gibi beyaz martılar etrafımızda uçuşuyorlar; çıkardıkları tatlı, derin sesleriyle şehirde kalmış kalabalıktan, uğraşmalardan, hırslardan, kederlerden bunalmış zavallı insanları kendi vatanlarına, o hakikaten pek uzak, تنها, sakın yerlere, biraz aşk, şiir tatmak için çağırıyorlardı. Lâcivert dalgalar içinde bir masal, bir efsane köşkünü andıran Kızkulesi hayalime dokunuyor, ruhumu, hissimi beyaz aydınlık duvarlarıyla uyutarak dimağımdan bütün etrafımın, muhitimin akislerini siliyordu. Artık vapurda olduğumu unutuyordum. Ömrümde her gün birkaç şiir okuyan, düşünen bir adamın o tuhaf, marazî iptilâsıyla etrafımı bozuyor; Üsküdar, Selimiye yakalarındaki evleri, kubbeleri, minareleri, servileri, hatta koca Tıbbiye Mektebini ve koca kışlaları silerek hiç görmüyor, onların yerine, alanlarında gümüş, elmas şelâleler akan, serin gölgelerinde çıplak pembe çiftler öpüşen, balta girmemiş çam, kayın ormanları yapıyordum.

Hakikatte olmayan yalnız, kendi hayalimde vücut verdiğim bu levhaya, bu yüksek, büyük manzaraya bakarak: "Ah, aşk yeri... Ah, işte aşk yeri..." diyordum.

Martıların: "Geliniz, uzaklara, şu leylâk renkli sislerin öbür tarafına... Orada sizi beyaz çiçekler, ezelî, yeşil baharlar içinde bekleyen kızlar var, geliniz, haydi oraya..." diye çok derinlerden acele acele inleyerek gelen seslerini işittikçe hayalim bütün bütün dumanlanıyor, âdeta başım dönüyor. Artık pek aşağılarda kalan Kızkulesi'nin üstünde şeffaf kanatlı binlerce perilerin uçuştuklarını, gidilse elle tutulabileceklerini açıkça görüyordum. Ansızın omuzuma bir el dokundu. Döndüm.

— Yahu, nedir bu hal, bu dalgınlık ne?

— Hiç...

— Beni tanımadın mı? -Şey...

— Uyan yahu, ver elini bakayım.

Sıcak kuvvetli bir elin, benim haberim olmadan kendi kendine uzanmış olan soğuk elimi sıktığını duydum, uyanmaya başladım. Fakat hâlâ mahmurluktan kurtulamıyordum.

— Sen ha!..

— Ben ya!..

Bu en sevdiğim mektep arkadaşlarımdan biriydi. On iki senedir görüşmemiştik. On iki sene... Aman ya Rabbim! Dün gibi... Hayat, hakikaten en uzun vakalarıyla çabuk biten bir sinema şeridinden başka bir şey değil. Mektepte ad takan şen, sevimli arkadaşım çok değişmişti. Kırmızı dudaklarının üstünde sert, kumral bıyıklar çıkmış, şakaklarındaki saçlar tek tük ağarmış, biraz şişmanlamıştı. Fakat gözleri... Ne olduğunu bilmediğimiz, hakikati mahut "birinci sebep1 'in insan zekâsına ebedî bir surette kapalı kalacak karanlıkları içinde sönen ruhumuzun sanki en çok bulunduğu bu küçük parlak uzuvlar... Onlar hiç de değişmemişti. On iki sene evvel içlerinde gülen mavi neşe hâlâ yaşıyordu.

Bilmem niçin, uzaklaştıkça muhabbetimiz artan maziden bir simaya rasgeliş beni mesut etti. Seviniyordum. Bütün kuvvetimle ellerimdeki sıcak eli sıkıyordum. Vapurun üst katında idik. Kanapelerde boş yer yoktu. Vapur, önünden geçen mavnalara sık sık düdük çalıyordu. Herkes sebepsiz bir sıkıntı içinde gibiydi. Ortada hiç kadın görünmüyordu. İhtiyarlar uyukluyarak gazetelerini okuyorlar, yanındakilere kısaca bir şey söylüyorlar, şişmanlar sigaralarını içerek çarkların gürültüsünü dikkatle dinliyorlar, son moda esvaplı şık gençler, tek gözlüklerini düşürmemek için dimdik duruyorlar, dizlerini buruşturmaması için yukarı çektikleri

ütülü pantolonlarından renkli acurlu çoraplarını gösteriyorlardı. Amma hepsi ihtiyarlamış, yorulmuş, bunamış zanno-lunacaktı. Tüysüz tıraşlı yüzlerini, karınları ağrıyor gibi ekşitiyorlar, rüzgârdan kaşlarını dudaklarını buruşturuyorlardı.

Biz, beyaz boyalı parmaklıklara dayanıyorduk. Arkadaşım:

— Bir kederin mi var? dedi, buraya çıkınca seni gördüm. O kadar dalgındın ki yanına sokulduğumu duymadın. Ne var kuzum?

— Hiç, hiç... Dalga geçiyordum.

— Ne dalgası? Gülerek cevap verdim:

— Aşk dalgası... ;

— Daha bekâr mısın?

— Bekârım!..

Arkadaşımin mavi gözlerindeki eski neşe birden soldu. Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş bir zavallıya teselli, cesaret vermek zahmetine girilmeden nasıl mahzun, mütevekkil bakılırsa bir an bana öyle, acır gibi baktı. Sonra parmaklığa dayadığı elini çekti. Cebine soktu. Biraz döndü. Ciddileşen gözlerini gözlerime dikti:

— Hâlâ bekârsın, aşk dalgası geçiyorsun ha? dedi, öyle ise azizim, sakın darılma, sen bir serserisin... Mektepten çıktık çikalı görüşmedik.

Sormadan, istersen başından geçenleri sana söyleyeyim. Hâlâ aşk dalgası geçmene bakılırsa hayatı anlamamış, açık, bariz hakikatin farkına varmamışsın. Mademki hakikate bu kadar yabancı kalmışsın, mesut değilsin, ölünceye kadar mesut olamayacaksın.

— Hangi hakikat? diye gülümsedim.

— Hangi hakikat mi? dedi. İçtimaî hakikat... Eğersen bu hakikati sezebilseydin asla aşkla uğraşmayacaktın.

Anlamıyor, hep gülümseyerek:

— Amma niçin? gibi yüzüne bakıyordum. O devam etti.

— Her yerde başlı başına bir muhit, bir içtimaî vicdan vardır ki bütün tenlerin, mantıkların, ilimlerin, felsefelerin, hilâfına olarak, en mutlak zalim bir tarzda, hükmünü sürer. İşte bizim muhitimizde, Türklerin muhitinde de aşk şiddetle yasaktır. Bir cehennem makinesi, bir bomba, bir kutu dinamit kadar yasak... Bir Türk on dört yaşına girdi mi annesinden, ablasından, kız kardeşinden, nihayet teyzesinden, halasından başka bir kadının yüzünü göremez. O halde kimi sevecek? Hiç. Bu muhitin, bu içtimaî vicdanın kuvvetini, dehşetini, sana anlatayım. Adını unuttum, bilmem hangi feylesof, Allah'ın insanlar üzerindeki tesirinden, insanlarla

münasebetinden, ahlâkından bahsederken: "O, içtimaî muhitten başka bir şey değildir..." diyor.

Ben de sözü biraz doğru buluyorum. Eski mukaddes kitaplarla bugünkü yeni dünyayı çeviren Allah her yerde her devirde dinsizleri, kendine karşı gelenleri başka sebepler, başka tarzlarla eziyor. Evvel zamanda Galile'yi yakan kuvvet, bugün Galile'nin o büyük, korkunç kabahatini ders diye okuyan milyonlarca mektep çocuklarına aldırıyor. İşte bu feylesof da Allah'ımızın, ezeli kanununu işletmek için, hep muhiti, hep muhitin içtimaî vicdanını kullandığını görerek o hükmü veriyor. Bu ezeli mukavemet olunmaz kanun her yerde, her kıtaya, her memlekete değil, hatta her şehire, her köye göre değişir.

Buradaki fazilet oradaki cinayet, oradaki yararlık burada fenalık sayılıyor; mukaddes kitapların bütün tabiat, uzviyet, tekâmül kanunlarına inat olarak hiç değişmez kalması lâzım gelen emirlerine bile her yerde başka türlü boyun eğiyor; esasları bir olan Hıristiyanlık Avrupa'da başka, Amerika'da başka, Afrika'da başka... İslâmlık da böyle! Türkiye'de başka... Arabistan'a git, oralarda bütün bütün başka...

İşte Allah'ımızın Türkiye'deki ezeli, karşı gelinmez kanunu, yeni içtimaî vicdan, aşkı bütün kuvvetiyle bize yasak ediyor. Türkiye'de kimse sevişemiyor. Kimse şimdiden sonra sevişemeyecek... Çünkü sevmek için evvelâ görmek lâzım. Halbuki genç bir kızla bir yuva yapmak, ölünceye kadar bahtiyar yaşamak için konuşmak, anlaşmak, sevişmek değil; hatta bir kerecik olsun yüzünü görmek imkânsız... Bu şiddetli yasağa karşı duranlar, iş devresine girmiş anarşistlerin, nihilistlerin(1), yahut eski zamandaki dinsizlerin akibetine uğrarlar. İçtimaî, acıklı bir ölümle sönüp giderler. Lâkin kurnazlar, yasak olan aşkın usta kaçakçıları, haksızlıklarından tıpkı, ihtiyar cesur bir bütün kaçakçısı, bir yankesici gibi, bıkmazlar... Hep yürek çarpıntısı içinde yaşarlar. Gece تنها yollarda, karanlık bahçelerin şüpheli köşelerinde rüzgâr, soğuk, rutubet altında saatlerce beklerler, korku ile karışık iki manasız kelime, tadı asla duyulmayan, acele, çabuk bir öpme... Hepsi bu! Eski edebiyata Acemistan'dan, yeni edebiyata Fransa'dan gelen aşk masalları, şiirler, hikâyeler şifa bulmaz bir frengi gibi bu kaçakçıların bütün varlığına geçmiştir. Onlar daima, bir macera ararlar. Kadınların görülmesi pek açık, pek bariz bir tarzda, dehşetle yasak olan bir muhite zıt, ecnebî muhitlerin âdetlerini, meselâ sevişmek hülyasını sokmak isterler. Kendilerini yabancı, uzak memleketlerde geçen hayalî romanların kahramanları yerine koyarlar.

(1) Nihilist: Gerçekleri ve değerleri inkâr eden görüş yanlışı.

Edebî mecmualardaki birçok şiirleri tabîî okuyorsun? Mevzu: Gece-kadın... Halbuki Türkiye'de ikisi de yoktur. Türk muhitinde, gece alaturka saat birden sonra bütün perdeler iner, sokaklar tenhalaşır. "Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan sıçan deliğine" girer.

Gazinolar, balolar, tiyatrolar ilâh... Yani Beyoğlu tarafı asla Türk değildir. Orada yabancılar kendi muhitlerini, kendi âdetlerini yaşarlar. Kadınlarıyla kolkola umumî bahçelerde, lokantalarda gezerler, konuşurlar, eğlenirler, gülüşürler. Aralarına malûm manasıyla bir sıçan deliği bulamayan Türkler de karışırlar. Masaların başında pineklerler. Yabancıların kadınlarına, yabancı güzelliklere, yabancı göğüslere hasretle bakarlar. Uzatmayalım Türklerin gecesi yoktur.

Sonra yine bu yeni şiirlerde boyuna göller anlatılır; hangi göller!.. İstanbul'da Terkos'tan başka göl hatırlamıyorum. Oraya da eminim, şairlerin hiç birisi gitmemiştir. Hususiyle Terkos'un civarında gece barınacak yer yoktur. Yüzlerce mısralarla, arşın manzumelerle anlatılan sevişmeler, sevgililer de yalan... Şairin bir sevgilisi vardır Lâkin nerede! Şair sevgilisiyle konuşuyor, öpüşüyor. Lâkin nerede! Ah, ancak hayalinde... Hakikatten sevişmek, genç bir kızla üç dört dakika konuşabilmek bugünkü Türk muhitinde, balıkların sudan çıkarak havada uçuşmaları, bostanlardaki ince kavakların dallarında tünemeleri kadar imkânsızdır. İstanbul'la civarında değil bir genç Türk kıızıyla, geceleyip kolkola gezmek, bülbülleri dinleyerek aşk kelimeleri söyleşmek... Hatta gündüz biraz taze görünen annemizle bir arabaya binmek ne kadar tehlikelidir, düşün... Seyir yerlerinde ah bu zavallı feci, gülünç yerlerde de aşk mümkün değildir. Kadınlarla erkekler asla birbirlerine yaklaşılamazlar. Aralarında mutlaka birkaç yüz adım bulunur, birkaç yüz adımdan başka da birkaç düzine polis, muhitin içtimaî vicdanına mahut yedi başlı mu-tassıp, cehalet devinin arzusunu yerine getirmek için sanki bu polislerin mebusansız, âyansız semavî bir kral kadar se-lâhiyetleri vardır. Kız kardeşinize sokakta bir laf söylediğinizi görmesinler, rezalet hazırdır. Hemen karakola... Kim olduğunuzu, konuştuğunuz kardeşiniz, yahut anneniz olduğunu ispat edinceye kadar birkaç kilometre dayak yemezseniz yine talihiniz varmış demek. Muhitimizin dininden, ananelerinden, âdetlerinden, ulemalarından, ihtiyarlarından, mültecilerinden, hükümetin zabıtasından ziyade bu aşk yasağını isteyen

kimlerdir, biliyor musun? Kadınlar! Türk kadınları. Bunlar aşkın, güzelliğin en korkunç düşmanlarıdır! Dışarıda kendi kavminden hiç bir kadın yüzü görmeyen erkeklerine evlerinde de bir bakacak yüz göstermezler. Dışardaki zabitanın en dehşetlisi evdedir. Meselâ hizmetçi alacaklar değil mi? En çirkinini bulurlar. Çiçek bozuğu, büyük ağızlı, kalın dudaklı, çarpık dişli, eğri burunlu berbat bir şey... Her gün karşınızda gezen, yemeklerinizi getiren bu kızı daha ziyade çirkinleştirmek için hususî bir maharetleri, hususî bir dehaları vardır.

Kuvvetli, fırlak kalçaları görünmesin diye gayet bol esvap giydirebilirler. "Etrafa dökülüyor" bahanesiyle saçlarını sımsıkı bir yemeni ile bağlarlar. Zavallıyı halis bir orangotana çevirirler. "Beyin hiç yüzüne bakmayacaksın, yanında laf etmeyeceksin, bir şey sorarsa cevap vermeyeceksin, kolların açık, çorapsız yanına girmeyeceksin..!" ilâhi, tenbihlerini vermekte gecikmezler. Bir hizmetçinin aleyhinde bulunurken: "Çalışkan, temiz, atik kız amma, ağzı burnu yerinde." derler. Ağzı burnu yerinde olmak onlar için en affolunmaz bir cinayettir.

Genç kızlarla görüşmek, sevişmek asla mümkün olmadığından "evlenmek" meselesi de onların elinde bir madendir, istedikleri gibi işletirler. En birinci emelleri oğullarına yahut kardeşlerine çirkin bir kız almaktır.

Tanımadıkları eve "görücü" giderler. Erkeklerin birçoğu daha hâlâ bilmezler ki bu görücü hanımlar güzelden ziyade bir çirkin ararlar... Mutlaka da bulurlar. Güzel bir kız alırlarsa kardeşlerinin yahut oğullarının onu seveceğini, onun lafını dinleyeceğini, sonra kendi pabuçlarının dama atılacağını düşünmek onları çıldırtır. Güzellikten dehşetle ürkerler. Bunun için İstanbul'da koca bulamayan, evde kalan kızların yüzde doksanı en güzeller, en cazibeliler, en sevimlilerdir.

Bu zavallı güzel Türk kızlarını görücü hanımlar beğenmez: "A, kardeş çok güzel amma, şeytan gibi çok bilmiş... Biz oğlumuza ecinni değil kız almak isteriz." derler.

Kimine alafranga, kimine sıska, kimine şirret gibi kusurlar bulurlar. Gayeleri tombul, beyazca, sessiz, mıymıntı, budala, cahil, ıslanmış tavuğa benzeyen kızlardır. Böyle bir kıza rasgeldiler mi:

"Ah işte bir melek!" diye haykırırlar, başlarlar oğullarına, kardeşlerine mübalâğalandırarak anlatmaya. Zavallı erkek talihin kendine bir peri gönderdiğine inanır, zıfaf gecesi kalın duvağı kaldırınca karşısında "Adınız ne efendim?" sualine cevap veremeyen şaşkın, temiz, beyaz, biçimsiz bir et yığınının başka bir şey göremez. Erkeklerini hiç bir fırsat

kaçırmayarak güzel görmekten, aşktan, sevişmekten mahrum bırakan bu kadınlar aynı zulmü kendi cinslerine de yaparlar. Tanıdıkları bir kadının başından kazara bir macera geçer, meselâ bir (nâme)si yakalanır, yahut da kocasından boşanıp diğer birine varırsa hepsi birden ona darılırlar, dehşetle afaroz ederler. Aradan uzun seneler geçer, o kadını sokakta gördüler mi yollarını değiştirirler bazıları yüzüne tükürmeye kalkar, en insaflıları biraz acır:

"Ah zavallı kötü oldu, alının yazısı imiş" der. Muhitimizde "bir kadının en birinci vazifesi güzel olmaktır" sözünün nasıl nasıl tehlikeli bir yalan olduğunu pek iyi bilen anneler kızlarını ellerinden geldiği kadar güzellikten, şuhluktan, süsten, serbestlikten menederler. Bu annelerin sokağa çıkarken kızlarının kulaklarına fısıldadıkları nasihatın değişmez modeli şudur:

"Kızım! Peçeni indir. Ellerini çarşafın içine sok, başını yukarı kaldırma. Aşifte diyecekler... Önüne bak, Frenk karıları gibi zıp zıp yürüme, Yavaş yavaş, göğsünü ileri çıkarma, arkamıza takılacaklar. Sana azgın diyecekler. Adın çıkacak. Evde kalacaksın, ilâh ilâh..!"

Sonra tanışan, görüşen her aile sanki birbirlerinin tabî müfettişleridir. Sakın bir aile içinde küçük bir aşk macerası geçmesin. Rezalet; dedikodu birden göklere çıkar, kahramanları tefe korlar. Oğullarının, kızlarının gizlice görüşmelerine, mektuplaşmalarına aldırmayan, göz yuman annelere bütün tanıdıkları, yine birden darılır: "Ah, ayol kadın bu yaştan sonra boynuz diyor..." diye ondan öğrenirler.

Bazı yeni romanlarda gösterilen Türkiye'deki mahut kibar âlemine gelince... Bu âlem, bütün bütün hülya mahsulüdür. Türklerin arasında eskiden de, şimdi de imtiyazlı bir sınıf yoktur. Vakıa büyük memurların, eski devirden kalma paşaların, bir parça zengin olanların aileleri sunî kibar âlemi yapmaya çalışırlar, esaslarını kaybederek sözde garpli-laşırlar, Frenkleşirler. Fakat netice? Bütün muhit onlara düşman olur. Bir mahallede böyle kadınları nikâh düşen akrabalarına görünen bir aile oldu mu evvelâ: "Kötüler!..." lakabı takılır, sonra boykotaj başlar.

Böyle bir vakada ailelerin, etraflarından yükselen nefret, tecavüz sesleriyle bütün saadetleri söner. Yerlerini yurtlarını terk etmeye, kırlara, uzak تنها köşklere, ücra yalılara çekilmeye mecbur kalırlar.

Evet, yeni şiirlerdeki göller, geceler, aşklar gibi yeni romanlardaki o nikâh düşen akrabalarına, erkeklerinin arkadaşlarına çıkan kadınların vücudu yalandır. Uydurmadır. Bu romanlar Garp romanlarının gölgelerinden, tekrarlarından, tercümelerinden başka bir şey değildir.

İstanbul'da kadınlar yalancı, nikâh düşen erkeklere gözükür bir Türk ailesi bana gösterilsin, beş senelik kazancımı vermeye hazırım. Bu romanlarda anlaşılan Avrupalılaştırmış aileler, meşhur sanatkârlarımız Kel Hasan'ın ve Abdi: nin hususî, muharriri bilinmez piyesleri kadar hakikî Türklüğe mugayirdir. O tiyatrolarda uşağın hanımların yanına zırt pırt çıkması "Oh, kaymak!" diye süt ninelerin göğüslerini sıkması hakikatte Türk aileleri arasında nasıl imkansızsa, bu rezaletler nasıl son derece uydurma şeylerse yeni romanlardaki yabancı erkeklerin ellerini sıkkan, kocalarının yanında açık saçık, örtüsüz, çarşafsız, hatta bazı dekolte yabancı erkeklerle konuşan kadınlar da öyle kaba, münasebetsiz, hakikate taban tabana zıt, soğuk, sahte hayallerdir.

Uzatmayalım, şimdi bana cevap ver. Böyle dinle, ananelerle, âdetleriyle, kanunlarıyla, hükümetleriyle, zabıtasıyla, aile teşkilâtıyla, hatta kadınlarıyla aşkı yasak eden, nikâh düşen erkekle kadını asla birbirine göstermeyen bir muhitte aşk aramak, sevişmek inadı serserilik değil de nedir? Böyle bir muhitin içtimaî vicdanına karşı gelmek, en kuvvetli muazzam hükümetlere karşı anarşistlik etmekten daha delilik, daha çılgınlık değil midir? Çok akıllı sandığım senin de hâlâ bu imkânsız hülya ile uğraştığını gördüğüm için çok canım sıkıldı. Ah, zavallı dostum, sen şimdiye kadar piyangoyu çekmeli, kısmetine düşen et yığıntısına, et tarlasına razı olmalı, orduya askercikler yetiştirmeliydin.

Ancak böyle mesut olabilirdin. Halbuki sen hâla aşk dalgası geçiyor, sonu bulunmaz bir yeis çölüne, içi lav dolu bir cehennem uçurumuna, arkasında ateş fışkıran yanardağlar saklı uzak, aldatıcı, sunî bir seraba koşuyorsun. Bilsen sana ne kadar acıdım.

Vapur Kadıköy'e gelmişti. Arkadaşımı dinlerken ökçelerimin üzerinde kalmış, hafifçe parmaklığa oturmuştum. Doğrudum. Sağ ayağım fena halde uyuşmuştu. Yere basamıyordum.

— Biraz dur kuzum, dedim. Ayağım uyuşmuş. En sonra çıkarız.

Gülüyor:

— Ayağın değil, galiba beynin uyuştı, diyordu. Vapur iskele tarafına eğilmişti. Üstten, alttan adamlar

çıkıyordu. Güneş kalın bulutlar altında kaybolmuş, hava esmer bir demir rengi bağlamış, ağlamaya hazırlanan, içi yaş dolu dargın, soluk bir göz gibi mahzunlaştı. Çıkanlara bakıyordum. Yarım saat evvelki tatlı dalgamı korkunç bir fırtınaya çeviren arkadaşımın söylediklerini fertlerini ikiye ayıran, aşktan, sevişmekten mahrum bırakan, annelerini, karılarını, hapsederek asırlarca daldığı rüyasız granit uykusundan asla uyanmayan bir

kavmin, bir cemiyetin sonu ne olabileceğini düşünüyor; dar tahtalar üzerinde korkak bir dikkatle hızlı hızlı geçenlerin sessiz sedasız çıkışlarını, ürkek bir hayvan sürüsünün acele kaçışına benzetiyordum. Bunların içinde hiç dişi yoktu. Çoluk çocuk, ihtiyar, genç, zengin, fakir, hepsi erkekti.

Elimle dizimi oğuşturarak:

— Vapurda hiç kadın yok mu? dedim. Arkadaşım yine güldü, cevap verdi.

— Sabırlı ol... Onların erkeklerle karışmaları yasaktır. En son çıkarlar...

Vapur tamamıyla boşalmıştı. Biz hâlâ davlumbazın üstünde, beyaz parmaklıkta idik. Bacağımın uyuşması geçmemişti. Arkadaşımın yanında topallayarak iskeleye doğru yürümeye başladım.

Artık şimdi kadınlar da, her tarafları örtülü, koyu siyah çarşaflarının altında sanki şangırtıları işitilmemek için pamuklara sarılmış gayet ağır, gizli esirlik, zulüm zincirleri taşıyan lanetlenmiş, hayattan kovulmuş, hasta, dilsiz heyulalar gibi sendeleyerek, titreyerek yavaş yavaş çıkıyorlar, başlarını önlerine eğerek düşmemek için kalın, kara peçelerinin altından bastıkları yeri görmeye çalışıyorlardı.

DÜŞÜNME ZAMANI

Zamane yiğitleri

Badik Ahmet semtin en eski kabadaylarından. Daha on altı yaşında tüysüz bir çocukken Aksaray'ın palabıyık "Onikileri"ne karşı koymuş... Kıvırcık Emin'i Samatya'da sekiz yerinden vurarak üç sene Mehterhanede yatmıştı. Meşrutiyet gürültüsü çıkmasaydı şöhreti daha çok büyüyecek, ihtimal bir gün İstanbul'un en azılı külhanbeylerine baş olacaktı. Fakat On Temmuz... Bu ocağı, üzerine kova ile su dökülen bir marsık gibi söndürmüştü. Tulumba talimleri, Semaî kahveleri, yavaş yavaş tenhalaşmış, yeni yetişenlerin çoğu askere alınmış; eskiler, genç Hürriyet Jandarmalarının aman vermez takipleri altında darma duman olmuşlardı. Artık hiç bir dalavere çevrilemiyordu. Galata'da baş alınan(1) evler bir gece içinde istiklâllerini ilân ederek en meşhur hamilerini kovmuşlardı. Kolayını bulup "serseridir" diye dışarıya sürülmekten kurtulanların kimi kahve, kimi kuşçu dükkânı açmış, kimi kolcu yazılmış, kimi uşak olmuş,

kimi gazete müvezziliğine başlamıştı. Ama Badik Ahmet... yaşamak için yine bir iş tutmadı.

— Bu bizim şanımıza yakışmaz! dedi.

(1)Baç almak: Haraç toplamak.

Günlerce, hasta bir sırtlan sükûtuyla, eski meyhanelerde gezdi, tozdu... Evvelden buraları onların çöplüğüydük Kendilerinden başka kimse ötemezdi. Artık meyhaneciler, çıkarken ceplerine avuç dolusu para koymak değil, hatta içtikleri bir iki kadehin masrafını bile almaya kalkıyorlardı. Dünya, birkaç hafta içinde, işte bu kadar tanınmayacak derece değişmişti. Badik Ahmet, hesap isteyen patrona "eski günleri ne çabuk unuttun?" der gibi için için gülümser, borcunu tezgâhın ıslak çinkosu üstüne hususî bir afi ile atarken:

— Bu da geçer yahu!... derdi.

Birsene... İki sene... Beş sene... Bu hal geçmedi. Genç hürriyet jandarmaları büyüdükçe daha ziyade faaliyetlerini artırdılar. Boz kalpaklı polisler kimseye göz açtırmıyorlardı. Badik Ahmet bir muayyen iş tutmamakta inat etti. Hapi-se girdi. Çıktı. Sürüldü. Affoldu. Yine İstanbul'a geldi. Ama eski omuzdaşları gibi ne kahve, ne kuşçu dükkânı açmağa, ne kolcu yazılmağa, ne de gazete müvezziliğine tenezzül etti. Kendi kendine:

— Bıçağım hakkı yaşarım, diye mırıldanarak derin bir iftihar duyardı. Lâkin bu iftiharı pek boştu! Eski çamlar bardak olalıdan beri, hani o evvelden herkesi titreten "söğüt yaprağı" Bursa bıçağını kullanmak şöyle dursun, hatta lafını bile edemezdi. Yalnız kumarla geçiniyordu. Çok soğukkanlıydı. Ne yapacaksa, yapmadan kurar, hatta programını yanındakilere de söylerdi. Kıvırcık Emin'i vurduğu akşam Sandıkburnu'nda kafayı çekerken meclistekilere bir saat sonra onu nerede, nerelerinden, kaç defa şişleyeceğini söylemişti. Kumara otururken evvelâ sermayesine bakar, sermayesinin iki mislini alınca daha ziyade tanaha düşmez, hemen kalkar; sermayesinin yarısını verince zararını çıkarmak için de artık masanın başına yapışmazdı:

— Bu gece şansım yok! der, çabucak sıvıştırdı. "Şans" onca "mehtap" gibi bir şeydi. Doğdu mu doğardı. Doğmadı mı inat beyhudeydi. Bu itikadı sayesinde işte kumardan hiç zarar görmezdi. Tıpkı havanın geceleri gibi kumarın geceleri de ayda otuz tane idi. Bu gecelerin on beşi mehtaplı on beşi mehtapsızdı, karanlıktı... Mehtaplılarda yarısını verirdi. Neticede kâr

muhakkaktı! Lâkin işte yalnız kumarın geceleri, havanın geceleri gibi, muntazam bir takvime göre birbiri arkasına, sıra ile gelmezdi. Bu gece bakarsın ayın on dördü! Yarın gece zifiri karanlık...

Tatavla'dan beri bu intizamsızlığı düşününe düşününe etrafını görmeden yürüyen Badik Ahmet kendini Boğazkesen'de bulunca durdu. Sağ elini yeleşinin cebine attı. Parmakları boşa gidince güldü:

— Ulan! Ne çabuk unuttun be!., dedi.

Saata bakacaktı. Halbuki saatini, kösteğini bu gece vermisti. Gözlerini göğe kaldırdı. Güneş yoktu. Eşek ıslatan bir yağmur serpeliyordu. Herhalde öğle çoktan geçmiş olmalıydı. Karnı açlıktan zil çalıyordu. Bir simit alacak değil, hatta köprüyü aşacak tek bir meteliği bile yoktu. Mihaniki bir hareketle eğildi. Pantolonunun kadife paçalarını kıvrırdı. Trablus kuşağını yokladı. Siyah fesinin altından fışkıran yağlı, karışık saçlarını kaşıdı. Sonra ellerini arkasına bağladı. Sübekten çarpık kalan bacaklarını yanlara atarak yengeçvarî yürümeğe başladı. Geniş omuzları boynunu çok kısa gösteriyordu. Çıkık yanakları bugün pek solgundu. Dünden beri işte ne yemek yemiş, ne de uyumuştı.

— Ah, hangi akla yelken ettim, diye yassı kafasını salladı.

Acı bir pişmanlık azabı kocaman tekerlek suratını buruşturuyor, küçük gözlerini daha ziyade küçültüyor, uzun kâhkülleri altında daracık kalan alnını katmerlendiriyordu. Dün gece daha masaya oturur oturmaz sermayesinin yarısını vermişti. Mehtap olmadığını anlamak icap ediyordu. Birkaç yalancı vardı. Yine oynadı. Verdi, aldı. Aldı, verdi. Nihayet saatini, kösteğini, altın gümüş tabakasını, ağır kehribar ağızlığını masanın üstüne bıraktı. Soyuldu. Sovana döndü. Çünkü bu gece mehtapsızdı. Daha işin başında bırakıp sıvışacaktı.

— Kabahat bende! diye tekrar başını salladı. Bütün bütün badikleşerek yokuşu inmeğe başladı. İnce belirsiz, rutubetli, pis yağmur dinmiyordu. Gözleri yerde, yine etrafını görmeden gidiyordu. Ansızın göğsüne birisi çarptı. Geri geri sendeledi. Az daha düşecekti. Derin bir uykudan uyanır gibi şaşalayıp başını kaldırdı. Kumar zaten canını sıkıyordu. Öfkelendi. Bağırdı:

— Çüş, be!

Çarpan aldırmadı. Yürüdü. Badik Ahmet'in elmacık kemikleri fırlak tombul yanakları kıpkırmızı oldu. Arkasındaki elleri yanlarına sarktı. Döndü. Fena bir küfür bastı. Çarpan yine duymadı. Badik küfürünü daha mufassal tekrarladı. Yine çarpanın aldıracağı yok!

— Acaba sağır mı? diye düşündü. Hayır, ona ehemmiyet vermiyordu, işte... Aklından, her hakarete uğradığı zaman gibi, günler geçti. Şimdi yanında söğüt yaprağı bıçağı olsaydı da gidip bir... Halbuki yanında toplu iğne yoktu! Ama icabında yine yumruğunu kullanabilirdi. Düşünmedi. Kendine ehemmiyet vermeyen bu adamın arkasından yürüdü. Bu, orta boylu bir herifti. Başında eski bir kalpak vardı. Ökçeleri yenmiş ayakkabılarının üstünde çamurlu paçaları lime lime sarkıyordu. Yetiştii. Omuzundan itti.

— Sağır mısın be?

— Görmüyor musun?

Kalpaklı adam durmuş; hiç cevap vermiyor; dik dik onun yüzüne bakıyordu. Badik:

— Ne var? Tanımadın mı? diye sordu. Yabancı:

— Tanıdım, dedi.

— Tanıdın mı!

— Evet.

Bu, ona meydan okumaktı! Tanıyordu ha!.. Ellerini kalçalarına kaldırdı. Karşısındakini kalpağından tâ patlakları gözüken kunduralarına kadar bir süzdü: Tıraşı büyümüş, soğuktan dudakları, burnu morarmış, gözleri kanlanmış, benzi sapsarı, sıskanın biriydi. Başını salladı.

— Alimallah bir yumruk inersem!

Dönecekti. Bir vukuat çıkarmamak için sabretmen, aldırmamalıydı. Yabancı:

— Neye vuracaksın be Ahmet? dedi.

Badik Ahmet dönmedi. Tekrar baktı. Yabancı kirli çürük dişlerini göstererek gülümsüyordu. Sordu:

— Benim adımı ne biliyorsun?

— Sen beni tanımadın mı?

— Yook!

— Bak, ben seni tanıdım.

Badik Ahmet'i tanımak hiç güç değildi. On sene evvelki külhanbeyi modasını o tek başına hâlâ muhafaza ediyordu. Koyu siyah fesi yine sıfırdı. Siyah şeritli pantolonu yine açık kara dut renginde idi. İpek Trablus kuşağı, "yardan ayrıldım vâri" çapraz yeleği, gümüş muskalı kalın boynundan kenarları gözüken kavun içi fildekos fanilesi. Dar kollu, kısacık siyah trikodan ceket... Rugan maskaratalı, yumurta ökçeli kunduraları... Hiç değişmemişti! Afili afili burnunu çekti. Kendi ismini bilen şu yabancıya dikkatle baktı. Hafif bir ahır, bir gübre kokusu duyar

gibi oldu. Üstübaşı pek berbattı. Sarı, aba pantolonu ile ceketini kir içindeydi. Yakası yağdan görünmüyordu. Kalpağının tüyleri dökülmüş, etrafı, kelleşmişti. Yeni hapisten çıkmış bir at hırsızına benziyordu. Badik Ahmet:

— Tanımadım dedi, kimsin?

— Bak, bak.

— Daha bak.

Baktı. Baktı. Burnunu çekti. Dikkatle baktı. Hayır. Bir türlü gözü ısırılmıyordu.

— Adın ne? dedi.

— Murat...

— Hangi Murat?

— Ödle Murat?

— Ödle Murat mı?

— Evet.

— Hangi Ödle Murat?

— Hangi Ödle Murat ha?..

— ?

Badik Ahmet bir adım geriledi. Ağzı bir an açık kaldı. Kalın kaşlarını kaldırdı. Küçük gözlerinin kirpiksiz kapakları yırtılacaktı.

— Ulan, bu kıyafet ne? diye haykırdı.

— Ey, dünya bu...

— !?!

— Düşmez kalkmaz bir Allah...

— !?!

İşte aşağı yukarı dokuz sene vardı ki bu aziz arkadaşını ilk defa görüyordu. Görmeye görmeye tamamıyla unutmuştu. Eski zamanları bir anda, hep birden hatırladı. Hey gidi zamane, hey!.. Bu Murat neydi bir vakitler... Galata memleketinde, İstanbul'da, Eyüp'te, Üsküdar'da namı söylenirdi. Semaî kahvelerinde onun gibi destan söyleyen, mani düzenleyen yoktu. Çok cesurdu. Ama en ufak en ehemmiyetsiz şeyi derin derin düşünür, derin derin hesap ederdi. Onun için "Ödle" lakabını almıştı. Hiç hapse girmemiş, ömründe bir defacık olsun karakola çağırılmamıştı. Namuslu kabadayılardandı. Semt halkı ona "haysiyet, mertlik, doğruluk" timsali gibi bakarlar, en nazik kalem beyleri bile onu yerden selâmlardı. "Racon"a muhalif nefes bile almazdı. İki eski arkadaş ansızın alevlenen hatıralarının şaşkınlığıyla bir müddet manasız manasız

bakıştılar. Badik Ahmet kalbinde, merhameti andırır bir elem duydu. Laf olsun diye sordu:

— Ölmüş müydün? Neredeydin be?

— Sorma.

— Söyle, söyle.

— Hürriyette iftiraya uğradım. Sivas'a sürüldüm. -Ey?

— Orada kahvecilik ettim.

— Buradakiler gibi. Sonra?

— Balkan muharebesinde gönüllü geldim.

— Sonra?

— Muharebede kasığı çıkık diye askere almadılar. Dört senedir Arnavutköyü'nde bir beyin konağında uğraştım. Atlarına bakıyordum. Boğaz tokluğuna... Ölmeyecek kadar geçiniyordum.

— Ey şimdi?

— Boştayım.

— Neye kapıdan çıktın?

Ödlele Murat aba ceketinin düğmesiz göğsüne elini vurdu. Gözlerini süzerek başını salladı:

— Sorma, dedim ya...

— Söyle, be.

— Ben çıkmadım. Bey beni kovdu.

— Ulan Ödlele! Sen hiç falso etmezdin. Kabahatin tutulmaz, nasıl oldu bu?

Sefilin solgun gözleri parladı. Pençelediğı şeyi ısırarak bir canavar gibi kirli dişlerinin sağ sırasını gösterdi.

— Öyle tahammül ettim, öyle tahammül ettim ki... dedi, yağsız bulgur çorbasından başka birşey vermiyorlardı. Dört ata yalnız başıma bakıyordum. Günde iki defa hepsini kaşağılayıp, ayrı ayrı ovuyordum. Dişimi sıktım. Ne emrettilerse yaptım.

— Ey niçin kovuldun?

— Bir hafta evvel... Atın birini binmek için beye getiri-yordum. Elindeki gazeteden ürktü. Şahlandı, zaptederken kazara ayağına bastım.

-Ey?'

— Ayağına bastığın için beni kovdu. Badik Ahmet iyi anlamadı sordu:

— Beyin ayağına mı bastığın için?

— Yok canım.

— Ya kimin?

— Atın...

— Atın mı?

— Evet atın ayağına!

Badik Ahmet'in güleceği tuttu. Yuvarlak iri yumruğu ile ince seyrek bıyıklarını düzeltti. İçinden: "Vay ölüsü kınalı! Kabahate yan gel!..." dedi. Bu, olur iş değildi. Ama Allah insanı düşürmesin bir kere... Eski namlı arkadaşının haline ağlayacağı geldi. Ama yine güldü:

— Ne insafsız herifmiş o, be?...

— İnsafın dünyada yalnız adı kalmış!

— Aldırma. Bu da geçer!

— Zaten aldırdığım yok ya...

Badik Ahmet ellerini cebine soktu. Ah ya Rabbi! Şu zavallıya ikram edecek bir sigarası bulunsaydı...

— "Aldırdığım yok" diyorsun ama, öyle dalmıştın ki...

— Yok canım.

— Hayır, inkâr etme. Bu hakaret senin ciğerine işlemiş. "Atın ayağına bastın!" diye kovulmak... Doğrusu ben olsam o beyin anasını ağlatırdım. İlerisini düşünmezdim. Sen eski Ödlek'sin. Polisten korkarsın. İşte böyle düşünüp durursun.

— Düşünmem.

— Nasıl düşünmezsin? Şimdi beni görmedin, çarptın. Yere devirecektin.

— Sana mı çarptım?

— Bak haberin yok. Ne kadar dalmışsın. Arkadan tanımadım. Bastım küfürü. Yine duymadın. Yoksa sağır mısın?

— Sağır değilim.

— Uğradığın hakarete aldırımıyorsan o kadar derin ne düşünüyorsun?

— Ne mi düşünüyorum?

— Ne düşünüyorsun?

Ödlek Murat, bu kıyafeti düzgün eski arkadaşına acı acı baktı. Acı acı sıırıttı. Ağzının etrafında açılan kirli çizgiler o kadar derindi ki uzamış traşının altından bile görünmüyordu. Üşümüş, donmuş gibi kaba nasırlı pis ellerini karnının üstünde sıkıyordu.

— Açım be!... dedi.

— Aç mısın?

— Hem üç günden beri!..

— Kertenkele misin be mübarek? Üç gün nasıl aç durdun? Hiç bir şey yemedin mi?

— D n Salıpaazarı'ndaki apartımanın önünden geçiyordum. Kapının önünde süprüntü tenekelerinden biri devrildi.  inden   tane k lbastı kemiği kaptım. S pr nt c  merhametliymiş. Sesini ıkarmadı.

— O kemikleri yedin mi?

— Yemeyip ne yapacağım?

— Ulan, nasıl yedin?

— Bayağı.

— Atıyorsun ulan...

— Vallahi! Evvelâ kemikleri iyice kemirdim. Sonra taşla kırdım, ezdim, hamur gibi yaptım, yedim.

Bir insanın köpek gibi kemik yemesi Badik Ahmet'in çok hoşuna gitti.

Cebinden çıkardığı sağ elini hızla oyluğuna vurdu:

— Vay anasını be... Barı karnın doydumu?

— Ne gezer, yalnız  lmedim işte...

— Demek şimdi derin derin düşündüğün alıktı?..

— Açlık ya...

Badik sustu. Elli ayaklı bir adamın bu kadar düşmesine vicdan razı olmadı.  dlelik ne fena şeydi! Kendi aylarca meteliksiz gezdıği halde a kalmak şöyle dursun, hatta yemek vakitlerini bile değiştirmemişti. Fani dünyada ne olmak ihtimali vardı?

— Demek açlığı düşünüyorsun ha?

— Evet.

— Bunda düşünülecek bir şey yok! dedi.

— Nasıl?

— Ben uğradığın haksızlığı düşünüyorsun sandım. Eğer düşündüğün yalnız buysa... hiç...

— Nasıl hiç canım? Ölüyorum be!

— Ben senin karnını doyururum.

Murat'ın birdenbire yüzü güldü. Sarı yanaklarına hafif bir renk geldi.

— Eksik olma... diye mırıldandı.

— Haydi y r ! Vay enayi vay!.. Düşünecek şey mi bu?

Yokuşu yanyana inmeğe başladılar. Badik Ahmet durdu. Bir sağa, bir sola baktı. Biraz da düşündü. Sonra sağa, Galata'ya doğru yürüdü. Cami kapısının karşısında her nedense dört beş tramvay birikmiş, lokomotifsiz bir tren gibi duruyordu. Çok gitmediler. Badik Ahmet sendeleyerek döndü.  n nde durduğu d kk nın pis tozlu camları üstünde gayet kötü mavi bir boya ile "Gülistan lokantası" yazılmıştı.

— Buraya girelim! dedi.

— Üstüm başım pek berbat.

— Beğenmeyen kızını vermesin.

— Ahmet, gel buraya girmeyelim. Bana bakkaldan peynir, ekmek al, yeter.

— Haydi ulan!.. Peynir ekmek yenir mi enayi?..

Hızla camlı kapıyı itti. Lokantaya girdi. Dükkânın sahibi şişman Yahudi dönmüş gözleriyle bu yeni gelenlere bir baktı. "Buyurun..." diyemedi. Yutkundu. Ödlek Murat büyük bir kabahat yapmış gibi kirli boynunu sivri omuzlarının arasına çekiyor, karnının üstünde yağlı ellerini daha beter sıkıyordu. İçeride başka kimse yoktu. Badik Ahmet yemekleri gözden geçirdi. Et, sebzeler, pilav... Hatta ucundan birkaç tane alınmış koca bir tepsi baklava da vardı.

— Âlâ... dedi.

Tezgâhın ta yanındaki esmer mermer masaya yaklaştı. Kısa iskemleye çöktü. Kapının önünde ayakta kalan Murat'ı çağırdı. Karşısına oturttu. Şaşkın şaşkın bakan Yahudi'ye bağırdı:

— Ulan iki tabak et getir.

— Soğuktur efendim...

— Ne olursa olsun. Getir diyorum be...

Yahudi suratını ekşiterek tabakları getirdi. Bir dilimden fazla ekmek vefrnek istemiyordu. Badik Ahmet:

— Ulan! Parama geçer hükmün!... diye bağırdı. Getir, diyorum, iki okka ekmek... Okkası bir meci diye mi, iki meci diye mi, kaç kuruş...

Yahudi'nin, on kuruşa aldığı ekmeği iki meci diyeye sokmak fırsatını kaçırmak elinden gelmezdi. Çok düşünemedi, Neşelendi. Tezgâhın, altındaki kırmızı bezden çamurlu eteğini kaldırdı. Biçimlerini pek beğenemediği müşterilerinin önüne koydu. Badik Ahmet'in de çok karnı acıkmıştı. El kadar kopardığı ekmek parçalarını yuvarlarken karşısında üç gündür aç yaşayan Ödlek'in yiyeşine bakıyor, gülümsüyordu. Zavallının toprak rengi elleri şakır şakır titriyordu.

Kopardığı ekmeği hızla yemeğe batırıyor, hiç çiğnemedi yutuyordu.

Yutarken tabağın içine dikilen gözleri yerinden fırlıyor; lokmasının, kirli uzun boynunda kırılmamış iri bir ceviz gibi kabararak geçtiği belli oluyordu. Badik Ahmet şarap da istedi. İçti. Her yemekten üçer tabak gövdeye yuvarladılar. Birbir arkasına onar baklava yediler. Badik:

— Ah, bir cigara olsa... dedi.

Murat dudaklarını yalıyor, karnında gayet tatlı, gayet uyuşuk bir ağırlık hissediyordu. Titremesi geçen elleriyle pantolonunun üstündeki siyah

kayışı gevşetti. Kulakları çınlıyor, şakaklarından dağılan bir hararet, ılık bir hamam havası gibi ensesinden akıyor, sırtından geçiyor, bütün vücudunu ürpertiyordu. Bugün kendine hayat veren arkadaşının mert yüzüne bakıyordu. Badik Ahmet sordu:

— Daha ne istiyorsun?

— Hiç...

— Söyle söyle, kahve mi?

— Hayır vallahi... Artık kalkalım, istersen.

— Nasıl istersen?

— Öyleyse kalkalım.

— Nasıl kalkalım?

— Bayağı... Badik Ahmet:

— Ulan, bende tek metelik yok! diye kahkahayı bastı.

— Ne?..

— Vallahi...

— Ey, biliyorsun, bende de yok. Ne yapacağız?

— Ulan, karnın açken ıslanmış eşek gibi, düşünüyordun. O vakit "düşünme"nin ne faydası vardı?

— Ey?..

— Şimdi düşün işte... Ne yapacağız?

— Ne yapacağız?

— Ne yapacağız?

Ödlele Murat düşünmek istedi. Lâkin insan tok karınla hiç düşünemiyordu! İstemeye istemeye gözleri lokantacıya kaçtı. Tezgâhında bu obur müşterilerinin laflarına kulak kabartan Yahudi'nin patlak mavi gözleri birdenbire derinleşmiş, birdenbire kaşları çatılmış, ağzı bir karış açık kalmış, çirkin surâtı o kadar tuhaf olmuştu ki...

Ödlele Murat kendini tutamadı. Başını önüne eğdi. Sivri omuzlarını kısıtı, kıkır kıkır gülmeğe başladı.

YÜKSEK ÖKÇELER

Hatice Hanım, pek genç dul kalmış zengin bir hanım-cağızdı. On üç yaşında iken altmış yaşında bir kocaya vardığı için izdivaç denen şeyden nefret etmişti. İşte hemen hemen on sene vardı ki, erkeğin hayali zihnine,

romatizma, balgam, pamuk, vantuz, tentürdiyot yığıntılarında yapılmış pis lanet bir heyula şeklinde gelirdi.

— Gençler başkadır! Diyenlere:

— Aman, aman... onlar da bir gün olup ihtiyarlamazlar mı? Sonra dertlerini kim çeker?

Diye haykırırdı. Başlıca merakı temizlik ve namusluluktu. Göztepe'deki köşkünü, hizmetçi Eleni ve evlâtlığı Gülter'le her sabah beraber temizler, aşçısı Mehmet'i her gün tıraş ettirir, zavallı Bolu'lu oğlanı tepeden tırnağa kadar beyazlar giymeye mecbur ederdi. Eleni de Gülter de son derece namusluydu. Kileri kitlemezdi, paraları meydanda dururdu. Hele Mehmet'in namusuna diyecek yoktu. Konuşurken gözlerini kaldırıp insanın yüzüne bile bakamazdı. Hatice Hanım, köşkten hiçbir yere çıkmadığı için işi gücü adamlarını teftişti. Habire odaları dolaşır, tavan arasına çıkar, mutfığa inerdi. Derdi ki:

— Benim gibi olun. Ben kimse ile görüşüyor muyum?

Sakın siz de komşuların hizmetçileriyle, uşaklarıyla konuşmayın. El, insanı azdırır. Mehmet bile bu nasihati noktası noktasına tutmuştu. Arka bahçedeki mutfığa değil misafir, hemşeri filân, hatta yabancı bir kedi bile girmiyordu. Hatice Hanım, belki günde on defa iner, onu yapayalnız tenceresinin başında bulurdu. Hatice Hanım'ın temizlik, namus merakından başka bir de yüksek ökçe merakı vardı. Güzeldi, tombuldu, cıvıl cıvıl bir şeydi. Fakat boyu çok kısa olduğu için evin içinde de bir karışa yakın ökçeli iskarpınler giyerdi. Adeta bir cambaza dönmüştü. Bu yüksek ökçelerle merdivenleri takır takır bir hamlede iner, ayağı burkulmadan bir aşağı, bir yukarı koşar dururdu. Nihayet bir baş dönmesi rahatsızlığına duçar oldu. Çağırdığı doktor ilâç filan vermedi:

— Bütün rahatsızlığınıza sebep bu ökçelerdir, hanımefendi dedi, onları çıkarın. Rahat, yünden, yumuşak bir terlik giyin. Hiçbir şeyiniz kalmaz. Hatice Hanım, doktorun tavsiye ettiği bu yünden terlikleri aldırdı. Hakikaten rahattı. İki gün içinde başının dönmesi falan geçti. Dizlerinde, baldırlarında sızı kalmadı.

Fakat tam vücudu rahat ettiği sırada, ruhu derin bir azap duydu. Dokuz senelik adamlarının iki gün içinde birdenbire ahlâkları bozulmuştu. Eleni'yi kendi diş fırçasıyla dişini fırçalarken, Gülter'i kilerde reçel kavanozunu boşaltırken görmüştü. Mehmet'i et günü olmadığı halde bol bir sahan külbastıyı yerken yakaladı.

— Ne oldu bunlara Yarabbim? Bunlara ne oldu? Diyordu. Bir hafta içinde adamlarının on beşten fazla

hırsızlığı, yolsuzluğunu tuttu. Hele Mehmet'i, komşu paşanın neferleriyle koca bir lenger pirinç pilâvını atıştırırken görünce, hiddetinden ne yapacağını şaşırdı. O gün her tarafı kilit kürek altına aldı.

— Bakalım şimdi ne çalacaklar?

Dedi. Hakikaten çalınacak hiçbir şey kalmamıştı. Ertesi gün biraz erkjen kalktı. Aşağıya indi. Gülter'le Eleni meydanda yoktu. Yürüdü, mutfada doğru gitti. Gözleri aralık kapıya ilişkince, az daha nefesi duracaktı.

Mehmet, ocağın başındaki kısa iskemleye çökmüş, bir dizine Eleni'yi, bir dizine Gülter'i oturtmuş, kalın kollarını ikisinin bellerine halattan bir kemer gibi sarmıştı. Hatice Hanım, bu levhanın rezaletini görmemek için hemen gözlerini kapadı. Fakat kulaklarının kapağı olmadığı için, konuştuklarını duymamazlık edemedi.

Mehmet diyor ki:

— Ülen Gülter, artık sen şeker filân getirmeyon?

Gülter:

— Her taraf kitli, ne yapayım?

Diyordu. Mehmet, tuhaf-bir şapırtı içinde Eleni'ye de:

— Ülen gece niçin gelmiyon? Sana helva yapıp saklıyon!

Sualini soruyor, Eleni:

— Yakalanacağız vire! Sonra hanım bizi kovazak? Diye çırpınıyordu.

Aralarında çıtır pıtır bir hasbıhal başladı. Hatice Hanım, gözünü açmıyor, yüreği çarparak merakla dinliyordu. Gülter:

— Ah o terlikler! dedi, her işimizi bozdu. Hanımın geldiği hiç duyulmuyor. Ne yapsak yakalanıyoruz. Eskiden ne iyiydi. Yüksek ökçelerin tıkırtısından evin en üst katında kımıldadığını duyardık. Hasbıhal uzadıkça, kendi göremediği başka rezaletlerin ayrıntılı hikâyelerini işitiyordu. Dayanamadı. Gözlerini açtı:

— Sizi alçak, hırsız, namussuzlar. Defolun şimdi evimden!

Bu dokuz senelik sadık hizmetçilerini hemen kapı dışarı etti.

Aşçı, işçi, artık eve ne kadar adam aldıysa, hepsi arsız, hırsız, yüzsüz, namussuz çıkıyordu. Tam iki sene bir ada-makılfısına rast gelmedi. Malı mülkü varken, hiçbir sıkıntısı yokken, bu hizmetçi üzüntüsünden zayıflıyor, sararıp soluyordu. Baktı olmayacak! Yine yüksek ökçeli iskarpinlerini giydi. Hizmetçilerin hırsızlıklarını, uğursuzluklarını, namussuzluklarını görmez oldu.

Yüzüne kan geldi. Gerçi yine başı dönmeye başladı. Fakat sesi işitilmeyen ökçesiz terlik giydireceğini düşünerek doktora kendini göstermiyor:

— Hiç olmazsa şimdi yüreğim rahat ya...

Diyordu.

FON SADRIŞTAYN'IN KARISI

O gün İstanbul'da kalsam bile hiç bir iş yapamayacaktım. Müthiş, acı, anlatılmaz bir sinir nöbeti yine beni kıvrandırıyor. Bu korkunç hali bilmeyenler ne kadar mesutturlar! İnsanın birdenbire bütün ümitleri, bütün zevki, bütün neşesi kaybolur. Gözünün önünde hayat, hava, ufuk, her-şey kararır. Dostlar düşman görünür. Sevgililerden nefret edilir. .. Ben işte bu sinir denilen ateşsiz cehennemine içine düşünce kendimi kırlara atarım. Tenha korular, sevinçli mazilere benzeyen gölgeli yollar, dallarda geçmiş bir saadetin canlı hâtıraları gibi uçuşan kuşlar bana ilâhi bir teselli fûsunuyle tesir eder; hafiflerim. Beynimdeki ağırlık yumuşar. Şakaklarımın ateşi söner.

O gün yine böyle perişan bir haldeydim. Hafiflemek, beynimdeki granit ağırlığını yumuşatmak, kaynayan hararetlerini söndürmek için bir Boğaziçi vapuruna atladım. İlkbahardı. Tatlı bir rüzgâr esiyor... Vapur ilerledikçe aklım başıma geliyor grbi oluyordu.

Açılıyordum...

Güvertedeiydim; beyaz, pembe, mor yalılara, yeşil korulara, mavi tepelere bakıyordum. Gözlerimdeki kırmızı karanlık silindikçe kulağım da işitmeye başladı. Dizlerimde, bileklerimde, omuzlarımda yorgun ağırlar hissediyor, geniş geniş gerinmek istiyordum. Biraz doğruldum. Başımı sağa çevirdim; müthiş, iri, kıpkırmızı bir Alman yanıma oturmuş, gayet beyaz bir keten mendille terini siliyordu. Birbiri üstüne attığı bacaklarına, kalın dizlerine, dokunulsa kari fişkırarak sanılan tombul ellerine baktım. Sonra gözlerimi sararmış ellerime, takallüs etmiş dizlerime çevirerek: "Ah, sıhhat!.." dedim.

Hem gayr-i ihtiyarî düşünmeye başladım. İşte bu, sinirleri adalât içinde kaybolmuş, kavî gürbüz bir mes'uttu! Kimbilir ne güzel yiyor, ne iştiha ile içiyor, ne kadar kolaylıkla hazmediyordu. İnce ceketinin üzerinden kalın vücudunun kabarıklığı belli oluyor, sağ cebinden kocaman bir gazete tomarı görünüyordu. Bir rüya kadar rabıtasız, intizamsız tedailerle Almanya'yı, Almanlık'taki sırrı, Alman'lann sıhhatini, saadetine, neşelerini hatırlıyordum. Bu nasıl bir millet! Kendi gibi, fertleri de kavi, muntazam, mes'uttu!..

İşte şu yanımda oturan, tıpkı nöbet bekleyen bir askerdi. Sivil esvap giymiş bir asker... Mendilini devşirdi. Büyük bir intizam ile iki kat yaptı, dört kat, sekiz kat, nihayet on altı kat yaptı. Cebine koydu. Gazetesini okumaya başladı. Vapur, biraz sonra bir iskeleye yanaşıyordu. Çıkmak için kalkanlardan bir Türk, bu can, bu kan âbidesine doğru geldi. Gayet arsız bir Türkçe ile:

— Vay, Fon Sadriştayn!.. diye haykırdı, nereye böyle?

— Tarabya'ya...

— Ne yapacaksın?

— Almanya'dan bizimkinin bir akrabası gelmiş. Onun adresini anlayacağım.

O kadar güzel Türkçe söylüyordu ki, insan, vücudunu, yüzünü görmese, ismini işitmese, şivesine aldanacak, Türk diyecekti. Vapur tekrar kalktı. Alman, gazetesine devam etmedi. Mendili gibi dikkatle katlayıp cebine koydu. Sahillere bakmaya başladı. Bilmem nasıl oldu, nazarlarımız birbirine çarptı. Mavi, iri, biraz kanlı Alman gözleri... Fakat o kadar sevimli, o kadar hoş ki...

Ben, arkamdan bile birisinin baktığını hisseder, rahatsız olurum. Herkes benim gibi midir bilmem! Artık mor tepeli, beyaz yalılı, cennet sahillere bakamıyor, Alman'ın gözlerini üzerimde hissediyordum. Evet, bana bakıyordu. Hissimde yanılmamak için yavaşça gözlerimi çevirdim. Hemen onun gözlerini gördüm: gülüyordu. Ağzıyla değil, bütün yüzüyle, bütün vücuduyla gülüyordu:

— Beni tanıyamadınız mı? dedi. Şaşıarak:

— Hayır... dedim.

— Halbuki ben sizi tanıdım.

— Yanılıyorsunuz. Herr diye gülümsedim, benim hiç bir Alman tanıdığım yoktu.

— Ben Alman değilim.

— Nesiniz?

— Türk...

— Halbuki isminiz?

— Ha, ismim diye lafımı kesti, demin benimle konuşan gevezeden işittiniz. Fon Sadriştayn, değil mi? Bu benim ismim değil, lakabımdır.

Benim ismim "Sadrettin"dir. Çok zayıflamışsınız ama, yine sizi tanıdım.

Ben sizin sınıf arkadaşınızım.

Dikkatle tekrar yüzüne baktım. Hayır, hayır... yanılıyordu! Ben böyle bir Herkül'ü mektepte değil, hattâ bütün hayatımda görmemiştim. O ne göğüstü yarabbi!

— Yanılıyorsunuz efendim dedim mektepte iken arkadaşlarımdan en uzun boylusu, en kuvvetlisi bendim. Sizin gibi iriyarı, dev gibi bir adam, mektebimizde değil, hattâ memleketimizde yoktur.

Alman gülmeye başladı.

— Biraz haklısınız dedi, fakat benim vücuduma bakmayınız. Gözlerime bakınız. Mektepte iken, hattâ iki üç sene evvel ben son derece cılızdım. Mektepte siz, bütün arkadaşlarım benim cılızlığım ile eğlenir, arkamdan hep "Yuha! Serçe Pehlivan!" diye haykırırdınız. Serçe Pehlivan! Şimdi hatırlıyor musunuz?

— !!!

Ağzım bir an açık kaldı. Kollarım yanıma düştü. Öyle büyük, öyle hayalin kabul edemeyeceği bir hayret içindeydim ki... Kendimi toplayamıyordum. Mazinin birden önüme açılan hâtırası içinde Serçe Pehlivan'ı, Sıska Sadrettin'i gördüm. İri mavi gözlü, ince, zayıf, bitkin bir çocuk! Jimnastik muallimi onu derste daima bir tarafa ayırır: "Sen yalnız seyret oğlum" derdi. O kadar zayıftı ki, muallim, eğer barfikse asılacak olursa, kollarının mutlaka kopacağını söylerdi. Hayır hayır... Bu mümkün değildi. Sıska Sadrettin, yürümeye, lakırdı söylemeye, gülmeye üşenen Serçe Pehlivan... Gayri ihtiyarî başımı sallıyor:

— Hayır, hayır... diyordum. Alman:

— Vallahi ben işte, Serçe Pehlivan'ım! dedi.

Fakat nasıl oluyordu? Bu mümkün müydü? İnsan bu kadar değişebilir miydi? Her şeyin bir hududu vardı. Bir sıska ne kadar kuvvetlense bir Herkül, bir sıhhat heykeli olamazdı.

Güldüm, dudaklarımı kıvırdım:

— O halde abıhayat içmiş olmalısınız.

— Evet, abıhayat içtim dedi, fakat Hızır aleyhisselâmınki gibi, hiç sabahı olmayan gecelerin içinden aylarca giderek bulunmuş gizli bir membadan değil...

— Ya nereden?

— Kırk sekiz saatlik bir yerden, Almanya'dan!

Bu laftan birşey anlamadım. Anlamadığımı o da gördü, güldü.

— Açık söyleyeyim dedi, Almanya'ya gittim. Bir Alman kıızıyla evlendim. Alman kadınının ne olduğunu siz bilmezsiniz. Bütün Almanya, bütün Almanlık, bütün Almanlığın zenginliği, Alman ordusunun kuvveti Alman

kadınının eseridir... Ben Alman kadınıyla evlenmezden evvel tartılır, tamam otuz okka gelirdim. Bugün doksan beş kilo geliyorum.

Almanya'nın yirmi milyon nüfusunu yarım asırda altmış yetmiş milyon yapan Alman kadını, beni de üç sene içinde otuzdan doksan beşe çıkardı. Eğer Alman kadınıni tanışanız buna asla şaşmaz, belki pek tabîî görürdünüz.

Hararetle Alman kadınıni anlatırken dolgun bileklerine, geniş kalçalarına, iri göğsüne, kalın boynuna, kıpkırmızı yüzüne bakıyor, mektepteki mahut sıska, solgun "Serçe Peh-livan"dan böyle bir hârikanın nasıl zuhur edebileceğini düşünüyor, bir türlü gözlerime, kulaklarıma inanamıyordum. Lafını kestim:

— Rica ederim, nasıl Almanya'ya gittiniz? Nasıl evlendiniz? Nasıl abıhayat içtiniz. Şunları anlatınız. Almanya'ya dair malûmatım var. Nafile zahmete girmeyiniz... dedim.

~ Son Sadriştayn:

— Pekâlâ, gayet basit! diye başladı anlatmağa...

Dinlerken sinirleniyor, göğsümde sıkıcı bir ağırlık duyuyordum.

— "Mektepten çıktıktan sonra seninle hiç tesadüf etmedik. Dışarı gittiğini işitmiştim. Benim başıma neler geldi, neler... Hükümet dairelerine, kalem müdürlerinden mümeyyizlerinden, kapıcılardan hiç bir tanıdığımız olmadığı için tabîî hiç bir kaleme giremedim. Girsem de tabîî hiç terakki edemeyecektim. Mecburiyet tahtında hükümet memuriyetinden vazgeçtim. Biraz resim yaptığımı bilirsin. Almanca1 ya da çalışmışım. Çat pat konuşuyordum. Anadolu Şimendifer Kumpanyası'na müracaat ettim. İmtihan oldum. Resim şubesine girdim. On lira maaşım vardı. Anam babam, ben pek küçükken ölmüşler. Beni halam büyüttü. Onunla oturuyordum. Fakat bilmem niçin hergün daha ziyade zayıflıyordum. Halam dermansızlığıma baktıkça, "Evlenmeli-sin Sadrettin diyordu, senin rahata ihtiyacın var. Bekârlık sana yaramıyor..." Ben de bu lafa inandım. Evlenmeye kalktım. Maaşım yetişmezse halam da ayda birkaç lira verecekti. Kız aramaya başladı. Hergün evden görücü gittiler. Nihayet gayet şık, gayet güzel, Fransızca konuşur, piyano çalar bir kız buldular. Akrabalarımızdan birinin evinde güya bizi tesadüf ettirdiler. Konuştuk. Birbirimizi beğendik. Bu, zayıf, açık sarı saçlı, saz benizli, sinemalarda aşkla elem rollerine çıkan aktrislerle benzer narin bir kızdı. Canlanmış, insan şekline girmiş bir şiirdi. Uzatmayayım... Nişanlandık. Nikahlandık. Düğün oldu. Karımı gelin gibi halamın yanına almıştık. Bir ay kadar asayiş yolunda gitti. Karım yemeklere iniyor, odasında oturuyor,

bir de sokağa gezmeye çıkıyordu. İkinci ayın başında halam "Bu gelin değil, Allahın cezası..!" diye söylenmeye başladı. Bir akşam geldim. Karım karşıma geçti. Çatık kaşla sordu:

— Sen beni hizmetçi kız diye mi aldın?

— Hayır... dedim.

— Öyleyse neye aldın? diye tekrar sordu.

— Zevce diye...

— Bu halde ben bu evde durmam.

— Niçin? diye aptallaştım.

— Bana halan iş gördürmek istiyor, dedi, ben hiç bir iş yapamam.

Yapmadım. Hem de yapmayacağım. Yarın buradan çıkartır, yahut beni bırakırsın. Ben annemin evine gideceğim.

Ellerini tuttum, biraz sabretmesini, öfkesi geçeceğini söyledim. Nerede?

— Nafile, nafile... Vallahi durmam! diye boyuna yemin ediyordu.

Annemden kalma bir evim vardı. Onu rehine koyarak bir ev tuttuk. Bir ev tutmak nedir? Bilmezsiniz belki... Ben o vakit öğrendim. Daha kapıyı açmadan üç yüz lira bitti. Bir aşçı, iki hizmetçi tuttuk. Fakat hatırlayınız ki maaşım on lira... Odun, kömür, gaz, erzak, yağ falan parası yirmi lirayı geçiyordu. Altı lira da evin kirası... Etti yirmi altı... Karım da on lira tuvaleti için istiyordu. Etti otuz altı... Halbuki maaşım on lira... Evi sattım. Elime bin iki yüz lira kadar bir şey geçti. Bu para ile bir buçuk sene yaşadık. Ama ben istikbali düşünerek üzülüyor, zayıflıyor, perişan oluyordum. Bir gün kendimi muayene ettirdim. Doktor:

— Dikkat ediniz, verem başlıyor dedi.

Ne yapacağımı şaşırdım. Hâlîm karımın umurunda değildi. Mütiharrik-i bizzat bir tuvalet makinesi gibi temizleniyor, pudralanıyor, boyanıyor, giyiniyor, geziyor, tozuyor, geliyor, yemeğini yiyor, yatağına yatıyor, rahat rahat uyuyordu! Eve pislikten girilmiyordu. Aşçı ile hizmetçinin elinde kalmıştık. Karım hattâ mutfakın nerede olduğunu bilmiyordu. Hazır param bittikçe ben de yürek üzüntüsünden zayıflıyordum. Korktum. O vakit tartılmadım. İhtimal yirmi okkaya kadar inmişimdir! Yaz gelince fena hastalandım. Yatağa düştüm. Doktorlar ümitlerini keser gibi oldular. Mutlaka tebdil-havaya gitmemi söylediler. Yürüyemiyordum. Dizlerim tutmuyordu. Nihayet kumpanyadan üç ay izin aldık. Kalan paramla Almanya'da oturan bir arkadaşımın yanına gittim... Meşrutiyet'ten sonra elektrikçilik öğrenmek için İstanbul'dan ayrılmış, Almanya'da ev bark düzerek bir daha dönmemişti. Siz deminden beni tanıyınca nasıl

şaşırmışsanız ben de onu görünce tıpkı sizin gibi şaşırmıştım. Enine boyuna belki birer metre büyümüş, genişlemişti.

— Aman, nedir bu hal, sana ne olmuş? diye ağzım açık kalınca:

— Şaşma yavrum, burası Almanya'dır dedi, burada yaşamak sanatı bilinir. Sen de biraz kal. Görürsün.

Hakikaten bir hafta geçmeden gördüm, öğrendim. Arkadaşım:

— Boşuna masrafa lüzum yok. Bizim evde yatarsın. Fazla bir odamız var. Kiracı bulamadık. Senden yirmi mark alırım. Orda yatarsın. Yemek için de hergün birer mark eder. Yalnız, yalnız masraf parası... Pişirmek parası almayız. Ayda elli mark. Burada yer, burada içer, dışarıda on para har-cetmezsin. Çamaşırlarını biz bedava yıkarız. Yalnız bira masrafı ayrı...

— Ben bira içmem diyecek oldum.

— Öyle şey olmaz, cahilliği bırak diye güldü. Birasız burada yaşanmaz.

Bira içmezsen iştahın açılmaz. Çok yiyemezsin. Yine sıska kalırsın.

Arkadaşımın evine misafir oldum. Bira içmeğe, yemeğe, çok yemeğe, bir fil kadar yemeğe başladım. Midem bozulmuyor, pek güzel

hazmediyordum. Üç ay içinde tanınmayacak bir hale geldim. En ziyade

şaştığım şey, bu kadar az para ile bu kadar çok yiyebilmekliğimizdi.

Arkadaşımın fabrikadaki gündeliği bir bir üstüne ayda sekiz lirayı

geçmiyordu. Bu sekiz liranın içinden hem ev kirası veriyorlar, hem

yiıyorlar, içiyorlar, hem, evet hem de para biriktiriyorlardı. Yemek,

çamaşır, dikiş dahil olmak üzere evin bütün işini arkadaşımın karısı

yapıyor, yine her akşam gezmeye çıkıyor, pazar günleri bizimle beraber

uzun gezintilere gelebiliyordu. Bu şaşılacak bir şeydi. Ben çok çalıştığımı, yorulup yorulmadığımı sorduğum zaman güler:

— Ben sevgili imparatoriçemiz kadar çalışıyorum. Niçin yorulayım? derdi.

Sonra hemen sevgili imparatoriçelerinin hayatını, hiç hizmetçi

kullanmadığını, son derece iktisadi riayet ettiğini, hattâ büyük

çocuklarının esvapları eskiyince atmayıp bir yaş daha küçük çocuklarına

giydirdiğini yegâne kızını hep eski esvaplarını bozarak süslediğini,

imparatorun iktisat faziletlerini, masraflı oluyor diye en lezzetli yemeği

hattâ bir defa bile yemekten vazgeçtiğini anlatmağa başlardı. Bu iri, bu

canlı, bu güzel, bu kuvvetli kadının beyaz temiz dişlerini göstererek,

gülerek söylediği bütün bu fazilet, bu iktisat menkıbelerini dinlerken gayr-

i ihtiyarî İstanbul'u, kendi hayatımızı, zayıf karımın müsrifliklerini, beşer

liraya ancak ikişer defa giyilen bluzları, beşer mecidiyelik ipekli çorapları,

her iki ayda bir Kalivrusi'ye yirmişer liraya yaptırdığı tayyörleri, otuzar

liralık el dantelâlarını hatırladım. İstanbul'a dönmek saatleri yaklaştıkça içimde bir sıkıntı peyda oluyor, büyüyor, beni hastalandırıyordu. Bu rahatı, bu saadeti, bu fazileti memleketimde mümkün değil bulamayacaktım. İstirabımı arkadaşşıma açtım. Acıdı. Bana hak verdi.

Fakat:

— Bu rahat, bu saadet, bu fazilet Almanya'nın toprağında, taşında, coğrafyasında değil, Alman kadınındadır dedi, Almanya'nın saadeti, refahını, zenginliğini Alman kadını yapar. Sana bir Alman kızı bulalım. Onunla evlen. İstanbul'a dön. Tıpkı Almanya'daki intizam, Almanya'daki istirahat içinde yaşarsın.

Bu, olabilir miydi? Evli olduğumu söyledim. Karımı bo-şarsam birkaç yüz lira nikâha verecek param olmadığını anlattım. Arkadaşım:

— Hiç korkma dedi. Alman karısı seni on lira ile Türkiye gibi ucuz bir yerde yüz liralık refah içinde yaşatır. Bir senede hiç borcun kalmaz.

Ölümden kurtulursun.

Düşündüm, taşındım. Alman kadınıni gördükten sonra benim müsrif, şık karım hayalime korkunç bir hasar kâbusu gibi geliyordu. İstanbul'a dönmek, borç içinde, rezalet içinde sürünerek aç, sefil ölmek... Yahut Alman kadını denilen bir mes'udiyet makinesi alarak herşeyi silkip atmak... Rahat, müsterih, mes'ut yaşamak... Bu iki yoldan birisine mutlak gidecektim. Ölüme mi? Yaşamağa mı? Ölümü tercih edemiyordum. Gayr-i ihtiyari İstanbul'daki zenginlerin, en çok maaş alan memurların müsriflik, idaresizlik yüzünden çektikleri sefaletleri, en zengin paşaların, beylerin ölümlerinden bir ay sonra çoluk çocuklarının hem dilenecek derecelere indiklerini aklımdan geçirdim. İdaresiz, iktisatsız, intizamsız bir hayatın paraca ne kadar talihi olsa, yine istikbal kapkaraydı. İstanbul'daki evimden, karımdan ürk-tüm. Kurtulmak, yaşamak için... Alman kadını kafi bir ilâç, bir dermandı. Bir abıhayattı! Tekrar evlenmeğe karar verince kız bulmak uzun sürmedi. Arkadaşımin dostlarından birinin akrabası olan şimdiki karımı bir pazar bana takdim, ettiler. Pek hoşuma gitti. Babası iki sene evvel ölmüş, bir mühendisti. Nişanlandık. Kızın küçük bir çeyizi vardı. Nikahlandık. Size yemin ederim ki, resmî evrak ücretinden başka on para masrafım olmadı. Balayı yapar gibi İstanbul yolunu tuttuk. Karım birinci sınıf yolcular arasında seyahat etmemize razı olmadı. Aldığımızı, gazetenin parasına varıncaya kadar bir deftere yazmağa başladı: "Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştira(*) kuvvetini arttırmak da kadının vazifesidir" diyordu. İstanbul'a geldik. Beyoğlu'nda bir otele indik. Ben yokken zavallı eski şık karım kendisi gibi şık, zarif, tek gözlüklü bir

beye âşık olmuş... Onun arzusuyla hemen ayrıldık. Yeni karımı evime getirdim. Aşçı ile hizmetçileri görünce şaşırdı. "Bizde bankerler bile ayrı aşçı, ayrı hizmetçi tutmaz" dedi. Her üçünü de savdırdı.

**İştira: Satın alma.*

— Evde ne iş olursa ben yaparım diyordu. Yemek, çamaşır, dikiş, temizlik, bulaşık, tahta silmek, kunduraları boyamak filân... Geldiğimizin ertesi akşam evin kirasını sordu. Ben:

— Altı lira... deyince hayretten gözleri patlayacaktı.

— Hiç bir adam varidatının yarısından ziyadesini ev kirası verir mi? diye şaşıyor, Türkiye halkının hiç hesap bilmediğini söylüyor:

— Sizde bir, iki, üç, dört, beş, on, yirmi, otuz var mı? Yazınızda rakam işaretleri var mıdır? diye tuhaf sualler soruyordu.

Evvelâ möbleleri sattırdı. Paralarını bankaya koydu. O ay evi de bıraktırdı.

Haydarpaşa'da bir Alman evinin üst katını sekiz meci diyeye kiraladı.

Burası mutfağıyla, aptesanesiyle, ayrılmış bir apartıman dairesi gibiydi.

İki odası vardı. Birini yatak odası yaptı, birini oturma... Bu ikinci odada

hem misafirlerimizi kabul ediyor, hem de yemeğimizi yiyorduk... Rahat,

mes'ut yaşamağa başladık. Kira dahil olduğu halde aylık masrafımızı tam

beş lira ediyordu. Maaşımdan artan beş lirayı karım her ay bankaya

götürüyor, mobilyalardan aldığımız paranın üzerine ekliyordu. O vakitten

beri her ay beş lira harcediyoruz. Ben saat sekizde gara gidiyorum. Her

gün öğle üstü karım bir sefertasıyla yemeğimi, ekmeğimi ayağıma getirir,

her akşam gelir, beni alır, beraber gezeriz. Saat altı buçuğa gelince beni

gezintide yalnız bırakır, eve döner, yedi buçuğa kadar yemeği hazırlar, ben

gelince yemeği hazır bulur, otururum. Yemekten sonra kemanla klasik

parçalar çalar, klasik şiirler okur. On birde hemen yatarız. Karım altıda

yataktan kalkar. Kahvaltıyı hazırlar. Benimle beraber çarşıdan o günkü

zahireyi almak için çıkar. Pazar günleri yaz olsun, kış olsun, mutlaka

dağlara gezmeye çıkarız. Akşama kadar gezeriz. Karıma göre en güzel

eğlence kırdan yayan gezmek, kırların havasından istifade etmektir. Üç

senedir işte hayatımız bu program içinde geçiyor. Birgün daha bu program

bozulmadı. Geçen sene maaşım onbeş lira oldu. Karım bunun masrafımıza

hiç bir tesir yapamayacağını söyledi. Her ay bankaya beş lira yerine

on lira götürmeğe başladı. Karımın fikrince masrafat vanaata göre değil,

ihtiyaca göre yapılırdı. Varidat artabilir. Fakat varidatın artması masrafın

çoğalmasa için mantıkî bir sebep olamazdı. Masraf, yine ihtiyacın

derecesinde kalmak icap ederdi. Bunu ben de muhakeme ettim. Doğru buldum. Bu kadar basit, bu kadar doğru bir hükme acaba Türkiye'de kaç Türk sahiptir? Bir Türk'ün aylık varidatı yirmi beş lira iken otuz lira oldu mu, hemen evini değiştirmeye, daha fazla bir hizmetçi tutmağa kalkar. Halbuki bizim kumpanyanın müdür muavini yüzlerce lira maaş aldığı halde masrafı ihtiyacına göredir. Yani tıpkı benimki gibi... Onun karısı da hizmetçi aşçı, uşak kullanmaz. Çarşıdan erzakını bile kendi pazarlık eder, kendi alır, kendi evine getirir. Karım:

— Ancak doğacak çocuklar masrafa birşey ilâve ettirir der, çünkü ihtiyaç değişir. Masraf da o ihtiyaca uymalı.

Evet, nihayet bizim de birgün masrafımızın çoğalması icabeder gibi oldu. Karım gebeydi, işte ben asıl iktisad faziletinin ne olduğunu karımın gebeliğinde gördüm.

— Bir hizmetçi tutsak... Sen gebesin... Rahatsız oluyorsun! dedim.

Karım kat'iyyen reddetti. Gebeler için yürümek, iş görmek lâzım olduğunu, gebelikte oturmak intihardan, havaleye, ölüme koştırmaktan başka birşey olmadığını söyledi. Hiç düzenimiz değişmedi. Sabahları pazara gidiyor, bana yemeğimi getiriyor, akşamları beraber geziyorduk. Karnı büyüdü. Sekiz aylık, galiba dokuz aylık oldu. Ben:

— Pek yaklaştı, artık bir adam tutsak... dedim.

— Daha vakit var, daha vakit var! diyordu.

Birgün yine sabahleyin evden çıktık. O pazara sapmak için benden ayrıldı. Öğleyin yemeğimi getirdi. Akşam üstü, geldi, beni aldı. Biraz gezindik. Gayet bol bir manto giymişti. Yine akşam yemeğini hazırlamak için bir saat evvel benden ayrıldı. Ben arkasından eve gelince her vakitki gibi sofrayı hazır buldum. Oturdum, yemeğe başladık. Tam yemek ortasında öbür odadan:

— Viyak, viyak... diye bir şada gelmez mi?

— Bu ne? dedim.

Karım tavrını bozmadan gayet tabî birşey söylüyormuş gibi:

— Çocuk! dedi, bugün doğurdum...

Gözlerimi açtım. Ben hâlâ bir Alman kadınının ne olduğunu tamamıyla anlayamamıştım.

— Ne diyorsun? diye haykırdım. Ebe nerden buldun?

— Ebesiz doğurdum dedi, ebe hekim demektir. Ben hasta mıyım? Ebeye ne lüzum var?

— Ne vakit doğurdun? diye tekrar haykırdım. Karım istifini bozmadan cevap verdi:

— Senin yemeğini gara bıraktıktan sonra dönerken ağrı duydum. Eve geldim. Muşambaları siliyordum. Ağrı ziyade-leşti. Banyoyu doldurdum. Çamaşır leğenini hazırladım. Doğurdum. Çocuğumu yıkadım, sardım, yatırdım. Kendim de yıkandım. Sonra yemeği hazırladım. Gezmek için geldim, seni aldım. Şimdi gelince beş dakika kadar süt verdim... Hemen ayağa kalktım. Odaya doğru, bu kendi kendine doğan çocuğumu görmeye koşuyordum. Beni tuttu:

— Otur, rica ederim. Yemeğin intizamını bozma. Kalkınca gidip görürsün... dedi.

Yemekten sonra küçük bir sepetin içine yatırılmış yavrumu gördüm. Açık mavi gözleri tıpkı annesinininkine benziyordu. Şimdi altı aylık oldu. Henüz masrafımızda bir ziya-delik yok... Karım dört beş yaşına girmeden bir çocuğun hiç bir masrafı olamayacağını söylüyor... Bir hafta geçmeden çocuğun uyuması, ağlaması, yemesi intizama girdi...

Oh, azizim, ne çabuk... Tarabya'ya geldik. Ben buraya çıkacağım. Veriniz elinizi, sıkayım. Anladınız ya, ben niçin otuz okkadan doksan beş kilo oldum. Alman kadını... Alman hayatı... İntizamla istirahat! İşte saadetin sırrı! Allahaismarladık. Her pazar yayan Çamlıca tepesine çıkarız. Sen de gelersen, orada görüşürüz. Allahaismarladık..'

— Madama benden ihtiramlar! dedim.

Elimi sıktı. Kalktı, hızla yürüdü. İskeleyden inip diğer yolcuların arasında kayboluncaya kadar arkasından baktım. Vapur kalktı. Göğsümden asabî bir ağırlığın yükseldiğini, nefes aldırmayacak gibi boğazıma tıklandığını duyuyordum.

Artık, mes'ut olmak için...

Görünmez bir kâbusun önünden kaçır gibi gözlerimi oğuşturdu.

Üzerinde temiz martıların uçtuğları koyu prusya mavisî denize baktım.

Karşı sahil mor tepeleri, beyaz yalıları, koyu nefti ağaçlıklarıyla sanki ebedi bir keyif uykusuna dalmış gibiydi. Fon Sadriştayn'ın uzvî

istirahatinden, her ânına mantıkla hesap karışan saadetinden, çamaşır yıkayan, ekmek pişiren, tahta silen, kundura boyayan aşkından

tiksiniyordum. Tâ orada... Şu küçük yalıcıkta müsrif, hesap bilmez, saz benizli, narin, şık bir kadınla borç içinde, manevi, maddi ıstıraplar içinde...

Tabiatın uyuşuk sükûnu karşısında sessiz, mahmur yaşamak daha tatlı değil miydi?

Açık mavi, ebediyetten kopmuş canlı köpük parçaları halinde, güvertenin üzerinden, sürü sürü geçen martılar:

— Evet,

— Evet, evet... diye hüzünlü sesleriyle bağırişıyorlar, sanki benim ruhumun meys sualine göklerden ilâhî bir cevap veriyorlardı.

FON SADRIŞTAYN'IN OĞLU

—Yirmi beş sene sonra—

İhtiyar Fon Sadriştayn bir haftadır apartmanından dışarı çıkmamıştı. "Oburluğun zarurî neticesi" olan nikris sızıları onu, geniş pencereye dayalı derin koltuğunda ölüm için rşkenceye konulmuş, ümitsiz bir esir azabıyla kıvrandı-rıyordu. Gecelerden beri uyku yüzü görmeyen kanlı gözleri yorgun bir bakışla Fındıklı'nın üstünden geçiyor, mavi Bo-ğaz'ı aşarak, uzaklara, tâ Çamlıca tepesine dikilip kalıyordu. Hava bir genç kız kahkahası kadar berraktı, saftı, aydınlıktı. Şu mayısın sabah güneşi, bütün İstanbul'u beyaz altından bir ziya tufanı içinde parlatıyordu. Nihayetsiz tayyare kümeleri, mukaddes bir Kabe'yi tavaf eden şeffaf Cennet kuşları gibi Çamlıca tepesinin üstünde dönüyor, dolaşıyordu. Bugün İstanbul'un... yalnız İstanbul'un değil, bütün Türklerin millî bir bayramıydı! Fon Sadriştayn gözlerini şeffaf kuşlardan indirdi. Üsküdar köprüsüne baktı. Otolar, tramvaylar, arabalar, alaylar... Bir karınca seli halinde akıyor; asma kulelerde yaldızlı taklarda büyük bayraklar sallanıyordu. Limanın sahilleri, en büyük vapurlardan en küçük kanolara varıncaya kadar ne varsa hepsi donatılmıştı. Millet genç dâhisinin doğduğu günü tebcil ediyordu! Fon Sadriştayn, gözlerinden ruhuna olan tatlı, aydınlık bir sevincin asabına süzüldüğünü, yavaş yavaş bütün vücuduna yayıldığını hisseder gibi oldu. Ayaklarının ağırlarını bir an unuttu. Gülümsedi. Titreyen parmaklarıyla ak düşmüş çatal sakalını kaşırken kalbinde, şimdiye kadar hiç farkına varmadığı, ince bir heyecanın hızla ürperdiğini duydu. Doğruldu. Tekrar dışarıya baktı. Her yer, her yer, hattâ Dolmabahçe Sarayı bile baştan aşağı taflanlarla, taklarla donatılmıştı. Ayaspaşa'dan Kabataş'a inen dik ana yokuş iğne atılsa yere düşmeyecek derecede kalabalıktı. Bandoların, marşların, şarkıların akisleri yükseliyor, esmeyen bir rüzgâr cereyanı gibi pencereden giriyordu. Bütün istanbul sevinçten taşıyor, kabına sığamıyordu. Fon Sadriştayn gayr-i ihtiyarî, — Lida! diye bağırdı.

Üç odadan ibaret olan bu minimini apartıman bir avuç kadar dardı.

Mutfaktan karısı sordu:

— Ne var?

— Çabuk giyin, rica ederim.

— Ne olacak?

— Dışarı çıkalım.

Kapıdan Madam Sadriştayn göründü. Kalın gözlükleri altında iri mavi gözleri süzülüyordu. Altmışlık şişman bir ihtiyar sanılacaktı. Halbuki bu zavallı kadıncağız, henüz kırk beşinde bile değildi. Yirmi beş sene mütemadî, ağır, nihayetsiz bir iktisat sabrıyle dışten, tırnaktan arttırarak biriktirdiği servetin dünyada en ziyade sevilmesi icap eden bir vücut tarafından aşırılması, onu birdenbire çökertmiş, birkaç ay içinde saçlarını ağartmıştı. İhtiyarlık teminat akçasından mahrum hasta bir kocayla yapayalnız, ümitsiz kalınca, yine cesareti kırılmadı. Şimendifer kumpanyasından aldıkları tekaüt maaşıyla intizam içinde, iktisat içinde yine soğukkanlılıkla, rahat rahat yaşıyorlardı.

— Dışarda ne yapacağız? Bir işimiz mi var?

— Yok.

— Eh?..

— Orhan Bey'in doğduğu gün de...

— Orhan Bey kim?

— Bilmiyor musun?

— Hayır.

— Tuhaf!

Madam Sadriştayn, işte otuz seneye yakın kocası Türk olduğu, Türkiye'de yaşadığı halde oturduğu memleketin hiçbir şeyini bilmiyordu.

— Kim bu?

— Bizim milli şairimiz! Genç dâhimiz!..

— Ey, ne olmuş ona?

— Birşey olmamış, doğduğu günü, bu seneden itibaren Türkler kendilerine millî bayram yaptılar. Bak her taraf donanmış...

Madam Sadriştayn yürüdü. Ortadaki boş masaya elini dokundurarak geçti. Pencereye yaklaştı. Kayıtsız bir tavırla dışarı baktı. Sonra:

— İyi... deyip çekilirken kocası:

— Haydi beraber çıkalım, Lida... dedi.

— Benim mutfakta işim var. Sen yalnız çık!

— Gel işini bırak, Lida, büyük günün şerefine!

Ciddî kadın ihtiyar kocasının bu çocukça arzusuna güldü:

— Bu büyük günden bana ne? dedi, sizin kendi bayramınız.
Cevap beklemeden odadan çıktı, Fon Sadriştayn gözlerini alçı tavana kaldırdı. Ayaklarının sızıları sanki kalbinde toplandı. Evet, doğruydu. Kendi bayramından ona neydi? Kendi onun bayramlarına bir nezaket olsun diye iştirak ederken tatsız bir angarya ağırlığı duymuyor muydu? İşte yirmi sekiz sene bir çatı altında beraber ihtiyarladıkları halde ruhları birbirlerine yabancıydı. Aralarında ummanların, karlı şahikaların ayırdığı geçilmez bir hudut var gibiydi. İhtiyarladıkça, ihtiyarlayıp hastalandıkça, bu çorak buz çölü daha ziyade genişliyor, daha ziyade büyüyordu. Artık eski kayıtsızlığından eser kalmamıştı. Her şeye sinirleniyor, vak'asız geçen bir hayatın, tek tük hâtıralarından kendine derin bir elem yaratıyordu. Kitap okuyamıyor, kırlarda gezemiyor, yemek yiyemiyor, bira içemiyor... Sofradaki saatin, sızılarına karışan tiktaklarını dinleyip oturuyordu. Karısının böyle soğuk davranışı bir an evvel kalbinde tutuşan iftihar alevini söndürmüştü. Ayakları tekrar zonklamağa başladı. Elleriyle dizlerini sıkıyor, yüzünü buruşturuyor; davranmak, kalkıp dışarı çıkmak için kendinde kuvvet bulamıyordu. Ansınız sokaktan bir çığlık aksetti:
— Vakit, Havadis, Turan, İkdâm, Büyük Gazete... Büyük Gazete... Yarın, Haliç, Güzel İstanbul, havadis... havadis...
Müvezzi geçiyordu. Fon Sadriştayn koltuğundan kalktı. Pencereden başını çıkardı. Seslendi:
— Gazeteci, gazeteci!..
Bu, ufak bir çocuktı. Durdu. Yukarı baktı.
— Beşinci kata gel!
— Asansör var mı?
— Yok.
— Gelemem.
Halbuki bu müstesna günde gazetelerin ne yazdığını Fon Sadriştayn çok merak ediyordu.
— Ne kadar gazeten varsa hepsinden birer tane ala-' " çağım... dedi.
Çocuk cevap vermedi. Nazlı nazlı sarı badanalı binanın yüksekliğini süzdü.
— Bahşış de veririm.
— Geliyorum...
Çocuk apartımanın kapısından girince Fon Sadriştayn dayanamadı. Yatak odasına geçerken gözü mutfığa kaçtı. Karısı ocak başında saat rakkası gibi sallanarak bir kap çalkalıyordu. Çantasından on kuruş aldı. Hastalara

mahsus o müvesvis(1) adımlarla sanki çürük bir zemine basıyormuş gibi dikkatle yürüdü.

(1) *Müvesvis: Kuruntucu, kuruntu eden*

Gitti, apartımanın dar merdivene açılan kapısını aralık etti. Dayandı. Bekledi. O kadar sabırsızlanıyordu ki... Bir dakika içinde iki saat bekledim sandı. Çocuk nefes nefese çıkınca her gazeteden birer tane aldı, geri kalan parayı ona bağışladı... Kapıyı hızla iterek odasına döndü. Derin koltuğa çöktü. Zayıf dizlerinin üstünde gazeteleri açmağa başladı. Her gazete bugünkü nüshasını Orhan Bey'e hasretmişti. Ayaklarının sızılarını unuttu. Bu yüksek pencereden kuş bakışıyle şaşaasını gördüğü İstanbul'un kalbi sanki bu kâğıtların içindeydi. Hepsi Orhan Bey'in çehresini tabîî büyüklükte ilk sayfalarına basmışlardı. Fon Sadriştayn, şimdiye kadar bu meşhur genç dâhinin kendisini hiç görmemişti. Ama resmini birdenbire tanır gibi oldu. Bu ince kaşlar, bu derin gözler, bu tatlı gülüş... Ona hiç yabancı gelmedi. Bu necip yüzü çok görmüştü. Ama nerede? Ne vakit? Nasıl? Dikkatle bakarak düşündü, düşündü. Bir türlü hatırlayamıyordu. "Haliç"in başındaki programa bir göz gezdirdi. Bu bayrama İstanbul'un bütün ilmi, edebî, siyasî mahfilleri, darülfünunları, ressam, musikişinas, mimar, heykeltraş, tiyatro cemiyetleri; deniz, kara hava spor kulüpleri; elektrikçilik, tayyarecilik, tahtelbahircilik dernekleri filân hepsi iştirak ediyor, ordu İstanbul'daki kıtalarını geçit yaptırmak için sabahleyin erkenden Çamlıca'da topluyordu. Sevgili dâhinin doğduğu, büyüdüğü, hâlâ için yaşadığı küçük köşk oradaydı. Bütün halk denizden, Üsküdar köprüsünden o tarafa doğru akıyordu. Fon Sadriştayn bile edebiyatı hiç sevmezken, Orhan Bey'in eserlerinden bazılarını okumuştı. Ülkenin Uyanışı unvanlı şiirini hatırlayınca ruhunda tatlı bir he-heyecan uyandı. Programdan sonra Orhan Bey'in hayatına dair yazılan şeyleri okumağa başladı. Bu büyük şair henüz yirmi yedi yaşındaydı. Bir âşık gibi halkı sevmiş, daima halkın içinde yaşamış, bir bir arkasına on cilde yakın eserler çıkarmıştı. On dokuz yaşındayken Anadolu'yu gezmiş, köylerde, kulübelerde, obalarda misafir kalarak Türklerin millî destanını dinlemiş, onun ruhuna hulul etmişti. Sonra mille-;ine üç cilt nefis şiir, iki cilt roman vermiş, üç mükemmel trajedi yazmıştı. "Turan"ın altın harflerle bastığı satırlar ruhunda gayet ulvî, gayet büyük bir takdir uyandırdı. Tekrar tekrar okudu:

'!.. Orhan, asrımızın en büyük dâhisidir. O, devirlerden beri gaflet kâbusuyla uyumuş bir millete yüksek vicdanını duyurdu. Lisanını öğretti. Ondan evvel Türklerin umumî bir lisanı yoktu. İstanbul'da "tabîî Türkçe" tahkir olunuyor, birtakım şair, birtakım edip taslakları "Servet-i Fünun"un, mahut frenk mukallitlerini taklit ederek Arapça, Acemce terkip düzmeyi bir marifet, bir sanat sayıyorlardı. Yahut "Tasfiyeciler"ın sunî lisanını millî Türkçe zannediyorlardı. Orhan Bey, ilk darbeyi bu gafillere indirdi. Edebî şaheserlerindeki tabîîliğin olanca büyüklüğüyle demek istedi ki:

— Edebiyat, sanat, bir zümre için, bir sınıf için, birkaç kişinin mazarî keyfi için değildir. Sanat bütün bir milletindir. Onun konuştuğu, kitaplardan öğrenmeden bildiği tabîî lisanla edâ olunmalıdır!"

"Büyün Gazete" genç şairi tebci ederken ne yapacağını şaşıyor:

"Ey genç dâhi! Sen bizim hâlikimizsin! Senden evvel Türk milleti birbirini tanımazdı. Hayve, Buhara, Semerkant, Kâşgar, Kafkasya, Azerbeycan, Anadolu, İstanbul'un lisanını anlamazdı. İstanbul'un içinde, yaşayanlar bile kendi memleketlerinin edebiyatını duymazlardı. Senden evvel şairler, edipler kendi milletlerini "avam" diye tahkir ederler bütün duygularını ondan saklardı. Dinin sırrî derinliklerine istiğrak ederek orada lâhutî vecitler yaşamazlardı. Edebiyatımıza asrî bir diyaneti, bugünkü felsefeye uygun bir tasarrufu ilk defa sokan sen oldun. Sen mukaddes bir güneş gibi doğdun! Gökteki hayat verici güneş nasıl arzın yüksek, alçak yerlerine seyyanen aydınlığını serperse, sen de tıpkı onun gibi milletini avam, havas, diye ikiye ayırmadın. Hepsinin üstüne dinî bir vecdin, millî bir mefkurenin şulelerini saçtın. İstanbul'un narin kızları, Anadolu'nun pehlivan çocukları, hattâ Türkistan'ın saf çobanları şiirlerini ezberlerdi. Yüzlerce seneden beri kalbimizde uyuyan ilâhî aşk, senin bir mısraıyla tutuştu..." diyordu.

"Güzel İstanbul" gazetesinin hiç birşeyi beğenmemekle, herşeye taarruz etmekle şöhret alan münekkidi bile:

"Ben Orhan Bey'in dehası karşısında secde ederim. Ona'kadar tabîî lisanla bu kadar yüksek eserler yazılmamıştı. O, İstanbul lehçesi onun sayesinde bütün bir milletin samimî lisanı oldu. Ona kadar herkes ya Acem'î, ya Frenk'i taklit ediyordu. O ne Frenk'e ne Acem'e baktı; ne de âşık sazlarını, tekke neylerini taklit etti. Gözlerini kendi ruhuna çevirdi. Türk hissini duydu. Kahramanlıklarını, hikâyelerini, mevzularını, lisanını hep Türk vicdanında buldu... diye takdirden kendini alamıyordu.

Fon Sadriştayn, gazetelere öyle dalmıştı ki... Karısının dışarıdan kendisini çağırıldığını işitmedi. Kapı birden açılınca toplandı:

- Yemek hazır!
- Ben yiyemeyeceğim. Midem bozuk.
- Süt iç.
- Sonra.
- Pekâlâ!

Okuduğu gazeteler sağ yanında bir yığın olmuş, deminden önünde, kahverengi muşambanın üstüne akseden ziya müstatili tamamıyla silinmişti. Birden top sesleri başladı. Pencereden baktı. Programın dediği gibi, donanma Çamlıca karşısında geçit yapıyor, şairi selâmlıyordu.

Demek ki saat on ikiydi:

- Akşama doğru çıkarım. Gece alayında bulunurum dedi.

Yine gazetelere daldı. Milletin bu kadar büyük bir dâhi yaratması, lezzeti anlatılmaz bir sevinçle onu sarsıyordu. "Yarın" gazetesinin muhabiri genç şairle yaptığı mülakatı da yazıyordu. Fon Sadriştayn, Orhan'ın sözlerini tekrar tekrar okudu. Bu dâhi:

"Ben herşeyi annemden öğrendim. Annem beni dinî bir vecd içinde büyüttü. Şiirimde duyduğumuz "lirizm" in menbaı ondan aldığım dinî terbiyenin heyecanlarıdır. Şiirlerimi, hikâyelerimi, trajedilerimi evvelâ masal halinde ondan işittim. Onun halktan olan ruhu bana halk sevgisini, halk aşkını, nefhetti. Bundan dolayıdır ki, kafiyelerim halkın tâbirleri, musikim halkın dilindeki ahenktir..." diyordu.

On cilt eseri başkabaşka matbaalar tarafından ayrı ayrı şekillerde basılmıştı. "Yarın" her şekilden bir örneğin resmini gösteriyor, bütün eserlerinin mevzularına bir malûmat veriyordu.

Fon Sadriştayn, saatlerce bu tafsilâtı okudu. Bin seneden beri bir milletin ruhunda akmadan biriken rebâbiyeti taşımak, yetmiş seksen milyonluk bir milletin uyuyan vicdanını uyandırmak... Şüphesiz dünyada yapılacak ilâhî işlerin en büyüğüydü! Hiçbir dahi bu kadar gençken milleti tarafından anlaşılmamıştı. "Turan" ın her tarafından onu selâmlamak için heyetler gelmişti. Kâşgar'dan, Buhara'dan, Fargane'den, Hayve'den, Altay şehirlerinden, her yerden, her yerden... Mesut şair, ebediliğin lezzetini ebedi hayata karışmadan tadıyordu. Fon Sadriştayn böyle takdirler, tahayyürler, meftunluklar içinde düşünürken, ansızın bütün nikris sızılarını yine kalbinde duydu. Duyduğu acıdan az. daha ölecekti. Elini göğsüne koydu. Yüzünü buruşturdu. Başını eğdi. Dişlerini sıktı. Kendi oğlu aklına gelmişti. Gözlerini kapadı. Fakat hâtırasını kapayamazdı. Arzusuna rağmen hayalinde onun yüzünden çektiği ıstıraplar maziden daha şedit bir vuzuhla uyanıyordu. O da şimdi Orhan Bey gibi yirmi yedi yaşındaydı.

Tahsili için, terbiyesi için o kadar çalıştığı halde, onda her faziletlerin ölümünü görmekten başka bir şey elde edememişti. Şüphesiz Orhan gibi dâhiler milyarda bir doğardı. Kimbilir, bu yaratıcı ruhu ona veren annesi ne ulvî, ne mükemmel bir kadındı. Fakat kendi kari; sı da fena mıydı? Fedakârdı. Namusluydu. Muktesitti. Çalışkandı. Ciddiydi. Halbuki oğlu hodgâm, azimsiz, müsrif, tembel, karaktersiz bir serseriydi. Daha küçükken riyakârlığa başlamıştı. Annesine: "Ben Alman'ım! Türkler eşektir!", kendisine: "Ben Türk'üm! Almanlığı kabul etmem" diyerek ikisinin arasında gizli gizli buz dağları yükseltir; sonra yalanla, düzenle her birisinin muhabbetini ayrı ayrı çalar, çaldığı iki muhabbeti sahiplerine karşı birer şantaj âleti yapardı. Fon Sadriştayn, tamamıyla tepesi dökülmüş başını ellerine aldı: "Niçin böyle oldu? Niçin böyle oldu?" diye inledi. Annesinin faziletleri niçin ona geçmemişti? Kendisi fenalıktan nefret eden, sakın, akıllı, çalışkan bir adamdı. Niçin bu halleri çocuğuna geçmemişti? Hususiyle Orhan gibi mükemmel bir şahsiyet yalnız annesine kalmış bir yetimdi. Hayatının hikâyesine bakılırsa, daha kendi bir yaşında iken babası Çanakkale'de şehit düşmüştü. Kalbi hızla çarpmağa başladı. Oğlunun rezaletlerini hatırladıkça tıkanacak gibi oluyordu.. . Yirmi beş sene içinde bin türlü sıkıntı ile istikballeri için biriktirdikleri serveti bankadaki kasadan Arşen Lüpen-varî bir entrika ile aşırıp Amerika'ya kaçtığından beri, karı koca, ismini bile ağızlarına almıyorlardı. Madam Sadriştayn, oğlu aklına gelince, kendisi gibi heyecana düşer, yüzü kızarır, elleri ayakları titrer:

— Şeytan alsın, şeytan alsın! Onun yüzünü bir daha bize gösterme Allahım! diye diz çökerek yanık yanık ibadet etmeğe başlar, gözlerinden acı gözyaşları boşanırdı. Şimdi kimbilir neredeydi? Ne Türk olabilmişti, ne de Alman... Her milletin haricinde, her ahlâkın dûnunda, kötü bir enmuzeçti.(2) İki ziyadan karanlık hâsıl olması gibi; annesinin, babasının milletlerindeki faziletler de, sanki onda birleşince bir fezahat haline geçmişti. Fon Sadriştayn, genç yaşında millete mefkure peygamberi olan Orhan'ın ailesini düşündü. Oğullarının bu mazhariyeti, bu şerefi için ne kadar mesut olmuşlar, ne kadar iftihar etmişlerdi! Daima hayalin fevkinde, olmayacak şeyleri isteyen mazarî bir baba gıptasıyla: "Ah, benim Hasip de böyle bir dâhi olsaydı..." diyordu. Orhan Bey... İşte her dâhi gibi onu da annesi yaratmıştı.

(2) *Enmuzeç*: Numune, örnek, mostra.

Acaba annesi nasıl ulvî, nasıl mükemmel bir kadındı? Oğlunu ilhamın, hayatın, hakikatin tabîî membalarına götüren, koca bir millete halaskar yapacak kadar millî bir terbiye veren bir kadın acaba nasıl bir vücuttu? İhtiyar Fon Sadriştayn, içinden ruhuna akseden bu sualleri düşünce düşünce zayıf dimağını yordu. Koltuğunda bir afyon sarhoşu gibi sızıverdi.

Karısı pencereyi kaparken uyandığı zaman güneş çoktan batmış, ortalık tamamıyla kararmıştı. Boğaz, saraylar, karşı yaka.bütün liman,Üsküdar köprüsü, Çamlıca tepesi elektrik çiçekleriyle donatılmış; alkış, musiki, bando sesleri esirî bir tufan gibi her tarafı kaplamıştı.

— Bu gece rutubet var!

— Ben çıkacağım. Madam Sadriştayn sordu:

— Niçin?

— Gezmeğe...

— Maksadın şenliği görmekse, buradan daha iyi görünüyor. Sokakta ne yapacaksın?

— Hiç.

— Bak...

İkisi tâ yemek zamanına kadar pencereden güzel İstanbul'un nur içinde parlayışına uzun uzun baktılar. Hiç konuşmadılar.

Fon Sadriştayn bu milli bayramın ertesi günü, daha ertesi günü rahat edemedi. Vakıa nikris sızıları durmuştu. Lâkin "sabit bir fikir" ruhuna sükûn vermiyor, onu eski kayıtsızlığına döndürmüyordu. Acaba cihana böyle bir dâhi yetiştiren kadın nasıl birşeydi? "Ah onu bir görsem..." diyordu. Arzusunu unutamayan hasta bir ihtiyar asabiyetiyle üzülüyor, koltuğunda oturamıyordu. Öğle yemeğinden kalkınca yatak odasına geçti, giyindi. Kalın meşe bastonunu aldı. Sofrayı toplayan karısı:

— Nereye gidiyorsun? diye sordu.

— Gezmeğe.

— Geç kalma. Akşamlar rutubetli oluyor.

— Pekâlâ.

Kapıdan çıktı. Dar, karanlık merdivenleri dinlene dinlene indi. Yokuşa saptı. Ayazpaşa Parkı'nın önündeki küçük telefon merkezine girdi.

Rehberde Orhan Bey'in adresini aradı, buldu. Telefonu eline aldı:

— Çamlıca, bir, beş...

— Buyurun.

— Allo.

— Efendim.

— Orhan Bey'in köşkü mü?

— Evet efendim.

Bu, ince bir kız sesiydi. Fon Sadriştayn tekrar sordu:

— Anneleri hanımefendi orada mı?

— Buradalar.

— Ben kendilerini tebrike gelmek, ziyaret etmek istiyorum. Kabul buyururlar mı?

— Kimsiniz? Sorayım efendim.

— Bir ihtiyar deyiniz.

— İsminiz?

— Meşhur bir adam değil. Sadrettin, Anadolu Şimendifer Kumpanyası mütekit memurlarından... Şöhretim Sadriştayn...

— Sorayım efendim, bekleyiniz.

İki dakika kadar bekledi. İnce ses âletin içinden tekrar aksetti:

— ALLO...

— Efendim.

— Buyurunuz, kabul edecekler. Ne vakit geleceksiniz?

— Şimdi.

— Buyurun efendim.

Fon Sadriştayn kulübeden çıkınca parkın önünde duran otomobillerden birine atladı:

— Çamlıca, Orhan Bey'in köşküne dedi.

Görmeyen gözlerle etrafına bakıyor, göreceği büyük kadını düşünüyordu. Otomobil ona pek ağır yürüyor gibi geldi. Üsküdar köprüsünü geçerken dayanamadı. Şoföre:

— Daha çabuk!., diye rica etti.

Onbeş dakikada Çamlıca'ya gelmişti. Otomobilcinin gösterdiği demir parmaklıklı bir kapıdan girince, karşısında kaldığı manzaranın letafetinden şaşırdı. Balıksırtı geniş bir yolun iki tarafında büyük akasyalar sakın gölgeleriyle her tarafı kaplıyor, zarif tarhlarda isimlerini bilmediği çiçekler, vücutları görünmeyen peri gözleri gibi kendine bakıyorlardı. Tatlı kokular içinde yürüdü. İleride, bu gayet loş gölgeler altında daha beyaz duran mermer bir havuz vardı. Onun başına gelince durdu. Bir bülbül ötüyordu. Etrafına tekrar bir göz gezdirdi. Yasemin kemerlerle örtülü keçi yolları sarmaşıktan kameriyelere gidiyor, büyük büyük çamlar bahçe duvarlarını gizliyordu. Havuzun kenarındaki kamıştan kanepeye uzanacağı geldi. Berrak suyun içinde kırmızı balıklar uyuyorlardı. "Ne letafet yarabbi!" dedi. Burası küçük bir cennete benziyordu. Orhan'ın nefis

mısraları kadar hülya, haz, hayat doluydu. İstemeye, istemeye kendi hayatını hatırladı. Böyle bir bahçenin hayali rüyasına bile girmemişti. Dar merdivenler, kalın möbleler, kaba dolaplar... Halbuki bu muhit baştan aşağı bir şiirdi. Kendi hayatı bu samimî şiirin yanında ağır bir nesre, bir bakkal dükkânının ilânına benziyordu.

Evet, kendi hayatı çirkin değilse bile, hiç de güzel değildi. Vaktiyle kazandığı paralarla pekâlâ böyle güzel bir köşede yaşayabilir, yaşamının ulvî zevkini tadabilirdi. Ama iktisat hırısı... Onu her türlü güzellikten uzak bulundurmuş, "fayda-lı"dan başka herşeye düşman etmişti. Neticede ne kâr vardı? Biriktirdikleri paraları oğlu çalıp kaçmamış mıydı? Yine teessüründen kalbi burkuldu. Duramadı. Köşkün mermer peronuna ilerledi. Geniş pencerelerinin beyaz tülleri rüzgârla sallanıyordu.

Önündeki havuzuyla neftî gölgeler altında uyuyan bu minimini yuva öyle nefis, öyle bedi bir dekor teşkil ediyordu ki. Fon Sadriştayn: "Bu sahnede doğan, büyüyen nasıl dâhi olmaz?" dedi. Hayatında ilk defa, düşünmeden güzelliğin rolünü anlıyordu. Temiz basamakları yavaş yavaş çıktı. Camlı beyaz kapının elektrik düğmesine bastı, genç bir kız karşısına çıktı:

— Hanımefendiyi ziyarete geldim.

— Telefonla söylemişsiniz, değil mi efendim?

— Evet.

— Buyurunuz.

Yol verdi. Fon Sadriştayn büyük şairin evini çok kalabalık tasavvur ediyordu. Halbuki burada çıt bile yoktu. Bastonunu portmantoya dayarken kıza:

— Orhan Bey burada mı? diye sordu.

— Hayır efendim.

— Ya nerede?

— İki hafta evvel Bolu'ya gitti.

— Kendi şenliğinde bulunmadı mı?

— Hayır efendim.

Kızın kapısını açtığı küçük bir salona girdi. Sedirleri, duvarları, perdeleri o kadar zarıftı ki... Daha hepsine ayrı ayrı bakmadan yüreğinde tatlı bir heyecan duydu. Kız:

— Hanımefendiye haber vereyim diye çekildi.

Duvarlarda en meşhur Türk ressamlarının levhaları vardı. Tâ kapının karşısında otuz sene evvelki seferi formalı bir genç zabıt resmi asılmıştı.

Bakışında necip bir derinlik parlıyordu. Fon Sadriştayn: "Bu mutlaka şairin Çanakkale'de şehit düşen babası olacak!" dedi. Tavanın

nakışlarında, yerdeki halının, döşemelerin renklerinde öyle ahenk vardı ki, insan bakarken kendisini bir "sükûn musikisi" içinde sanacaktı. Kız, arkasından:

— Buyurun efendim dedi.

Fon Sadriştayn döndü. Kapıdan çıktı. Mermer sofayı geçti. Şimdi bu şiirden yuvayı yapan, bu şiirin içinde büyük dâhiyi yetiştiren büyük kadını görecekti. Yüreği yine tatlı bir heyecanla çarpmağa başladı. Önünde açılan kapıdan girdi. İndirilmiş bir perdenin yarım aydınlık gölgesinde henüz genç denecek bir kadının ayakta durduğunu gördü. Birden gözlerine inanamadı. Dikkatle baktı. Taş kesildi. Nefesi tutuldu. Etrafı karardı, düşecekti.

Değil mi? Sadrettin Bey?

— Tanıdınız.

— Evet, buyurun oturunuz.

Fon Sadriştayn düşmemek için arkasına dayandı. Başını yere eğdi, elleriyle yüzünü kapadı:

— Beni affediniz, beni affediniz! diyebildi.

Orhan'ın annesi, gayet yüksek bir âlemden günahkârlara seslenen şefkatli bir melâike gibi sordu:

— Zaman her eleme siler, Sadrettin Bey, sıkılmayınız. Size artık bir dargınlığım kalmadı ki, affedeyim. Yirmi beş sene... Fakat, haydi beni boşadınız, Almanya'da sevdiğiniz bir kadını üzerime aldınız, neyse... Fakat niçin bana iftira ettiniz? Biliyordunuz ki, ben gayet afifim.(3) Niçin o iftirayı geveze bir romancıya anlatıp yazdırdınız? İşte bu yara hâlâ içimde sızlıyor.

— Ben... söyle... medim!

— O halde, onun o kadar mübalâğaları yetmiyormuş gibi, keyfi için bana attığı iftiraya niçin "yalan" demediniz.

Fon Sadriştayn heyecandan boğuluyordu.

— Onu da affediniz! diye kekeledi.

Başka birşey söyleyemedi. Bu karanlıkta duramadı. Düşünemedi. Döndü. Kapıdan çıktı. Ürkmüş bir deli gibi kendisini bahçeye attı. Vaktiyle hakikatini inkâr ettiği bir mabetten kovulan perişan bir dinsiz nedametiyle bu zümrüt yuvadan, milletin bu mukaddes Kabe'sinden hızla uzaklaştı.

Apartımanın kapısını açan Madam Sadriştayn haykırdı:

— Hani bastonun?

Kocasının cevap vermediğini görünce hiddetlendi:

— Kânunusaniden beri dört bastondur kaybediyorsun. Bu dalgınlık değil, sersemlik!..

(3) *Afif: İffetli, namuslu, temiz.*

Fon Sadriştayn odasına doğru yürüdü.
Çıkarken eline baston almaktan seni men ederim...

FOYA

Ertesi günü gittim.

Bu konak hakikaten küçük bir saraydı. Geniş mermer merdivenli cevizden muhteşem bir kapı... Bu kapının etrafında gene mermerden, kırmızı granit başlıklı iyoniyen tarzında sütunlar... Sarı altından sanılacak plâkın ortasındaki düğmeye bastım. Karşıma genç bir uşak çıktı. Eski mebusu sordum. Galiba geleceğimi söylemiş.

— Buyurun dedi.

Beni sağda, bir salona aldı. Saraylara girdiğim halde daha bu kadar zengin bir dekor, bir süs görmemiştim. Yerdeki ipek halının yumuşaklığını hissediyor gözlerimi duvardaki levhalardan ayıramıyordum. Çok beklemedim. Eski mebus içeri girdi, bu, al yanaklı, gayet kısa kesilmiş kır bıyıklı, şişman, kaba bir adamdı. Elimi tuttu, sıktı. Parmakları çakıl çukul yüzük içindeydi.

— Oturun bakalım, sizinle konuşalım dedi.

Karşı karşıya oturduk. Ayağında gayet kıymetli kumaştan yapılmış bir fantazi pantolon vardı. Podüsüet terliklerinin üstünden renkli ipek çorapları gözüküyordu. Arkasındaki deve tüyünden kısa hafif bir ropdöşambr idi. Muharebe içinde hayatının bir kısmını Bükreş'te, Viyana'da, Berlin'de, hatta İsviçre'de geçirmiş bir adamın gecelik esvabıyla misafir kabul edilemeyeceğini öğrenmemesi tuhaf değil miydi? Eski mebusun böyle fantezi pantolon üzerine kısa ropdöşambr giymesi âdeta hoşuma gitti. İçinden "Ne millî tavır, ne millî teklifsizlik" derken o damdan düşer gibi benim sükûtum bozdu.

— Azizim bir kitaptan kaç lira kazanılır?

— Bir kitaptan mı?

— Evet.

- Birkaç yüz lira...
- Bir kitap kaç günde yazılır?
- İşi bilir.
- Ne demek.
- Kitabına göre... Kitap var bir ayda yazılır, kitap var on ayda... Hatta on senede! Avrupa'da yirmi beş senede bir kitap yazan büyük muharrirler de vardır.
- Yok canım?
- Evet.
- Amma tembel heriflermiş ha... Görüyorsun ya... bir de Türklere "tembel" derler. Gözünü sevdiğimin Ahmed Mithat'ı! Yirmi beş sene içinde beş yüzden fazla kitap yazmış diyorlar.
- Cebinden altın bir tabaka çıkardı. Bana da bir cigara verdi. Kibritle evvelâ kendisinininkini yaktıktan sonra, elindeki ateşi bana uzattı. Kitaptan, edebiyattan bahsedişi durgunluğumu geçirmişti.
- Bununla beraber bizde de yirmi, yirmi beş senede bir kitap yazan büyük muharrirler vardır... dedim.
- Kim meselâ?
- Tevfik Fikret.
- Kim bu Tevfik Fikret?
- Vay, tanımıyor musunuz?
- Hayır.
- İsmi de işitmediniz mi?
- Hatırlamıyorum.
- Zavallı meşhur üstadın dargın çehresi gözümün önüne geldi, işte meşhur bir eski mebus, en meşhur bir şairimizin ismini bile bilmiyordu. Fakat hayır... Bu herife siyasi tedailerle mutlaka onu hatırlatacaktım.
- Düşününüz, düşününüz... dedim.
- Vallahi hatırlayamıyorum. Eseri roman mı?
- Hayır şiir.
- Adı?
- "Rübab-ı Şikeste."
- "Rübab-ı Şikeste" ne demek?
- "Kırılmış saz" demek.
- Kırılmış saz mı? Münasebetsiz birşey olmalı. Onun için bilmiyorum.
- Yoksa ben hemen her çıkan şeyi okurum. Ama kitap evvelâ Türkçe olmalı. Doğrusu Farisice, Arapça bilmem.
- Ne gibi eserleri okuyorsunuz?

- Yatakta yalnız kaldığım zaman uykum kaçar, kitap okumağa başladım mı hemen uyurum. Hem kitapların ismini de aklımda tutmam.
- Çok iyi bir ilâç diye güldüm. O da güldü:
- Değil mi?
- Evet. Fakat Tefvîk Fikret'i mutlaka hatırlayacaksınız. Hani Galatasaray mektebinde müdürken maarif nazırının emriyle azlolunmuştu.
- Hangi maarif nazırı?
- Emrullah Efendi'nin.
- Ha, ha, ha... diye bağırdı, evet, şimdi aklıma geldi.

Allah gani gani rahmet eylesin. Zavallı Emrullah Efendi... Evet, Fikret, Fikret. Anladım. Emrullah Efendi mektebi teftişe gittiği zaman müdiriyet odasında "zenne eşyası" görmüş. Onun için azletmişti. Hem o zaman gazeteler gürültü yapmışlardı. Merhum, Meclis'e geldi, yana yakıla müdürün odasında gördüğü aynalı dolapları, tuvalet takımlarını, pudraları, lavantaları, kolonyaları anlattı. Hepimizi galeyana getirdi. Ben hiç unutmam: "Aşmalı keratayı!" diye haykırdım. Emrullah Efendi'nin yanında duran Talât bana gülümseyerek "sus!" diye işaret etti.

— Sustunuz muydu?

— Hemen...

— Niçin?

— Fırka zaptı raptı için! Lâkırdı söylerken hep Talât'ın yüzüne bakardık. Pot kıracağımız zaman o bir kumanda ile işi tamir ederdi.

Eski mebus o vakitki fırka hayatındaki intizamı anlatmağa başladı.

Fikrince, Hürriyet ve İtilâf filan gibi cemiyetler katiyen fırka olamazlardı.

"Fırka için evvelâ itaat, intizam ve vahdet(1) ister. Vahdetten kuvvet doğar!" diyordu. Sonra İttihatçılığın nasıl inhilâl(2) ettiğine geçti.

Birdenbire bana sordu:

— Artık İttihatçıların buraya gelebileceklerini ümit edebilir misiniz?

— Siz İttihatçı değil misiniz?

— Sen bana bakma. Benim sırtımda yumurta küfesi yok. Biz zamaneye uyarız. Ben Talât-Enver filan diyorum. Nasıl onlar gelebilecekler mi?

— Zannetmem.

1) Vahdet: Birlik.

2) inhilâl: Dağılma, erime.

— Nasıl zannetmezsiniz. Bir gazeteci habire "onlar gelirler ve gelecekler de..." deyip duruyor.

— Siz de ona bakmayınız.

— Niçin?

— Biçareyi evham bürümüş.

— Doğrusunu istersen, bu evham biraz bende de var. Hatıratımı yazacağım, bastıracağım. Bu çok yaman bir eser olacak. Onların yaptıklarını hep anlatacağım. Fakat...

— ?...

— Ya gelirlerse? O vakit bana ister misin "Kırk satır mı? Kırk katır mı?" diye ölümlerden ölüm beğendirsınler!

— Demek o kadar aleyhlerine yazacaksınız?

— Hayır canım diye maksadını karmakarışık anlatmağa çabaladı. Güya birçok şeyler biliyordu. Komitanın bütün sırlarına vakıftı. Vuranları, asanları, kesenleri, çalanları... Bilhassa masonluk dalaverelerini onun gibi ifşa edecek dünyada başka birisi yoktu. Bu ifşaattan maksadı hem para, hem şöhret kazanmaktı. Fakat ya onlar gelirlerse... İşte burasını düşünüyordu. Ben:

— Onların gelmesi size bir zarar vermeyebilir... dedim.

— Nasıl? dedi.

— Hatıratınızda kaçanların fenalıklarından hiç bahsetmezsiniz. Yahut oldukça zararsız kabahatlerini şöyle üstün-körü yazarsınız. Her fenalığı ölenlere, bugün intikam almaya kalkamayacak adamlara yükletirsiniz.

— Meselâ kimlere?

— Emrullah Efendi, Manyasizade Refik, YakupCemil... Hasılı ölmüş İttihatçı çok...

— Doğru, doğru... diye elini dizlerine vurdu.

Cigarasını bitirmeden tekrar bir tane daha yaktı. Genç Rum uşak kahvelerimizi getirmişti. Konuşurken anlıyordum ki, bu adam azgın bir şöhret düşkünüydü. Zenginlik onu doyurmuyordu. Mebusluğun pohpohlari aklından çıkmıyordu. Fakat nihayet bir yarım budalaydı. Kendisinin çok zeki bir adam olduğunu söylediğim zaman güldü. Buna itikadı vardı. Ben bu itikadı daha ziyade kuvvetlendirdim. Dedim ki: "Sizin nasıl yetiştiğinizi bilmiyorum. Herhalde imlânıza filân bakılırsa tahsiliniz iyi değil... Sonra Anadolu'nun tâ göbeğinden kalkıp gelmişsiniz. Enverlere, Talâtlara hulul etmişsiniz. Milyonlar kazanmışsınız. Bu az zekâ mı? Talât'a, Topal'a benim diyen münevverler yaklaşıyor, açlıktan imanları gevriyordu!"

Gösterdiğim delillerden hoşlandı. "Milyonlar milyonlar... Yarısı iftira," diyordu, "bu rakamları söyleyenler ömürlerinde acaba bir kere bir çuval baklayı oturup saymışlar mı?" Çok zengin olduğunu inkâr etti. Bu lafı düşmanları, kendisini çekemeyen birtakım arkadaşları çıkarıyorlardı. Ama "para ile iman kimde bulunduğu" belli değildi. Onun için boş yere nefes tüketip fakirliğini anlatmağa kalkmıyordu. Bu tekrar paranın insan için en büyük kuvvet, en büyük şeref, en büyük asalet, hâsılı en büyük bir mazhariyet olduğunu ispata giriştim. Yavaş yavaş o da yumuşadı. "Şöyle birkaç yüz bin lira kadar..." diyebildi. Sonra,

— Siz dâhisiniz! dedim.

— Dâhi ne demek?

— Yani gayet zeki bir adam! Milyonlarda ancak bir tane yetişen bir adam. İftihar ettiği sırtımasından belli oluyordu. Evet Amerika'da, Avrupa'da hattâ Afrika'da para kazanmak o kadar güç birşey değildi. Çünkü birtakım iktisat müesseseleri sermaye, sanayi, banka, tröst filan vardı. Fakat Türkiye'de... Bu çıplak yerde, öyle Avrupa'da, Amerika'da olduğu gibi otuz kırk sene içinde değil, otuz kırk ay, hatta birkaç gün içinde milyoner oluvermek... Anlatırken, bu muvaffakiyetinin azametini methederken, yüzüme yeni doğmuş bir çocuk masumiyeti veriyordum. Sözlerime inandı.

— Evet, herhalde ben akıllı bir adamım dedi.

— Bunda şüphe yok. Aklınız sizi yalnız bir şeyden menetmeli!

— Neden?

— Neden olacak? Siyasiyatla iştigalden! Birtakım tehlikeli intikamcı adamlar için öteberi yazmak akıl işi değil.

— Ya ne yapayım? O kadar şeyler biliyorum ki...

— İçinizde tutunuz.

— Tutamıyorum.

— Tutunuz. Başkasının fenalıklarını söylemektense susmak daha hayırlıdır.

— Haklısın azizim.

— Fakat mademki bir eser meydana getirmek istiyorsunuz. Kendi hayatınızı yazınız.

— Olur mu ya?

— Niçin olmasın? Bir roman gibi yazarsınız. Yani sanki bu adam kendiniz değil imiş gibi...

Kendi hayatını yazmak eski mebusu âdeta yerinden oynattı. "Sahi azizim, bu bir roman olur!" dedi.

Ben, büyük adamların hususî hayatının gayet kıymetli bir tarihten daha mühim olduğunu söyledim. Birçok adamlar, meselâ Napoleon Bonapart, Jak Kazanova, Kâmil Paşa, Sait Paşa hatta altı yedi ay içinde akıllı bir dâhi olduğunu güneş gibi meydana vuran sersem Damat Ferid Paşa bile hatıralarını yazmışlardı. O niçin yazmayacaktı?..

HASTANIN İSTEDİĞİ...

Reşideddin Paşa seksenini geçmiş, doksana doğru yollanmıştı. Fakat işte altı aydır hasta... Yatağından kalkamıyordu.

— Her vizitesine beş lira verdiği doktora biraz çıkıştı:

— Dikkat etmiyorsunuz, iyi olamıyorum, dedi. Doktor.'

— Benim kabahatim ne? diye güldü, kabahat yaşınızda... Sizi gençleştiremem ki...

Hasta paşa gülümsedi:

— Hayır doktor, beni gençleştirmeni istemiyorum, dedi. Beni daha ziyade, daha çok ihtiyarlat, mümkünse yüz yaşına sok.

BİR ZİYAFET

TC. boğazını çok sever. Yediği yemekleri şairane tasvirlerle anlatmak da başka zevkidir. Çoktan beri bizarure zevklerinin her ikisinden de mahrum kalmıştı. Evvelki gün çok memnun görünüyordu. Arkadaşları sebebini sordular:

— Dün akşam müthiş bir ziyafet vardı.

— Ne yediniz?

— Kocaman bir hindi dolması.

— Kaç kişiydiniz?

— İki kişi.

— Kimler?

— Biri ben... Biri de hindi...